ԲԻՒՐԱԿՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ,

ԺԲ. ՏԻ | ԹԻՒ 217 | ՅՈՒՆՈՒԱՐ 13/1 | 1894

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի: — 2. Տարեկան գինն է ամեն տեղու համար 1½ Մէճիտիէ, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով: — 3. Չհաւէլ կը ծախուի 100 փարայ — 4. Բաժանորդ գտնիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն ղրկելու են առ խմբագիրն Տպագրատուն Ն. Ճ. Ալամեան Կ. Պոլիս Զազմագնըլար Յակոբեան Խան թիւ 40, 41, կամ ի Պարպըլ Հաւուզ: — 5. Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարմունք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն: — 6. Անվճար նմանակ կամ ոչ եւ է գրութիւն չընդունուիր: — 7. Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նուէրք: — Նոր տարի: — Փիւութիւն ու Կրօն — Երկրին տարիքը: — Քարոզիչն եւ իր աշխատութիւնը — Վիպասանութիւնք ինչի կը ծառայեն: — Համակ թաջալերական: — Մէր առ Քրիստոս: — Ազգ զօծք — Առ հատատացեալս, Մասն Բ. Գլուխ Ա. — Մեծ Դիրքը գործնական կեանց մէջ: — Պատմութիւն ցիտուհի մանկութենէն: — Մեր նմանեաց սերոյն համար: — Կերմանք ի վանատականութեան: — Քաւազանն ի զարդի, — Լուսնագ մօտակը: — Նամակ տարեշրջանի առթիւ, — Անհետացած կապ մը: — Կամաւոր նուէրք վասն Արեւ. Որբանոցին: — Ազգային: — Քաղաքական: — Վ. Յ. Յակոբեան բառարան Անգլ. Հայ: — Ազդ:

ՆՈՒԷՐՔ

Պրուսայու Արեւելեան որբանոցի. Աւժ, Տճօրէնն կը նուիրէ երկու օրինակ «Բիւրակն» մին ներկայ շրջանի սկիզբէն ցվերջ առ Պաս. Աբրահամ Ամիրխանեան եւ միւսն առ Պաս. Առաքել Աբրահամեան:

Դարձեալ, Մեծ. Տիգրան էֆ. Մ. Պետիկեան կը նուիրէ մէկ օրինակ «Բիւրակն» ներկայ շրջանի սկիզբէն ցվերջ, առ Արզոյ Նշան էֆ. Պալեօզեան:

Դարձեալ, Մեծ. Յակոբ էֆ. Պ. Հալուցեանց կը նուիրէ մէկ օրինակ «Բիւրակն» ներկայ շրջանի սկիզբէն ցվերջ Որբանոցին ար ի Սեբաստիա:

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Հին բարեկամ մը մեր առնելքն, մեր մէջէն, մեկնեցաւ դնաց, և օտարական մը, նորեկ մը մտաւ անոր տեղը: Հին մեկնող բարեկամն էր 1893, և նորեկն է 1894: Շատ բաներ պատմած էր մեզ հին բարեկամը՝ մինչեւ վերջը խօսեցաւ դէպքերով և օրերու յաջորդութեամբ, և ահա ներս կը մտնէ նորը՝ մատը շրթանցը վրայ դրած՝ ոչինչ կըսէ, բայց ան ալ ունի բաղում ինչ խօսելու. այժմ կը ներկայանայ մեզ դաղտնաչէզ, բայց դաղտնիքներն մէկիկ մէկիկ պիտի պարզուին մեր առջեւ: Անձայն և անշշուկ մեկնեցաւ մին, անձայն և անշշուկ մտաւ միւսն, մին բեռնաւորեալ անցեալին բոլոր պատահարներովն, բոլոր յաջողութիւններովն, բոլոր ապաշաւներով և առաքինութիւններովն, իսկ միւսն՝ ապագայի բոլոր շղթան խոստումներով, յոյսերով և ակնկալութեամբ:

Աչխարհիս սկիզբէն ի վեր ոչ մի

տարիներ այսպէս անցած են։ Դիտմամբ էր մեծ բանակի մը անցքը, ինչ չքեղ բան է յաղթական մեծ բանակի մը անցքին հանդիսատես ըլլալ։ Երբ դումարտակ դումարտակի ետեւ է կանցնի, եւ դրօշակները կը յաջորդեն դրօշակներու՝ կեցցէներու որոտանքման աղաղակաց մէջէն։ Այսպէս անցան Մեծն Նաբոլէոնի զօրքերն յաղթական փառքով մանելով Ֆրանսայի ոստանը, այսպէս անցան ի Պէրլին Վ.ին Մոլթքէի զօրաց խումբերն պըսակներու եւ ծաղկաց փունջերու ներքեւ։ Այսպէս եւս դարձաւ Վէլինկթըն իւր յաղթական դունդերով Վաթերլոյէն, այսպէս անցան հաբիւրաւոր, հազարաւոր բանակներ։ Բայց երբ Նոր Տարւոյ առաջին օրն կանգնինք ժամանակի այդ բարձր սիւեամին վրայ ու նկատենք բոլոր անցնող տարիներն ու դարերը, ահ, ինչ են անոնց քով բոլոր աշխարհիս բանակներն։ Տեսէք անոնց անցքը իրենց ժամանակագրական կարգաւը. ջրհեղեղէն առաջ եղած բոլոր տարինեըը, ջրհեղեղէն ի վեր բոլոր անցնող տարինեըը։ Տեսէք ինչպէս իրրեւ մերաւոր կանգնին կարգ կարգ, տասնեակներ, դարեր, շրջաններ, հազարամեայներ։ Սհա տեսէք եգիպտական քաղաքակրթութիւնը, Բաբելոնեան ժողովուրդներն, Ասորական իշխանութիւնները։ Պարսկական, Յունական, Պեղիպտոնեան եւ Հռովմէական պատերազմայ բանակները, Բիւզանդեան կայսերութիւն, Սարակինոսց բանակները՝ մարդերու անվերջ հեղեղ մը, խառն դարերը կանգնին մեծագոյն ուռասաբներով. լուսաւոր դարերն արծաթեայ վահաններով եւ ոսկի սաղաւարտներով։ Բոլոր աղգերը, բոլոր դարերը այսպէս կանգնին իրենց մեր աչաց առջեւէն։

Այս բոլոր անցքը դիտած առնելս խրախուսիչ մտածութիւն մը կայ դոյ պէտք չէ մոռնալ, դարերուն հոսանքին՝ եղած է դէպի լաւ անդր։ Յունական քաղաքակրթութիւնն մեծ զարդացում մ'եր Եգիպտականին վրայ եւ Հռովմէական քաղաքակրթութիւնն զարդացում մ'եր Յունականին վրայ։ Այսպէս եղած է միշտ եւ այսպէս պիտի ըլլայ։ Առաւած այս աշխարհս չչինեց ոպանութեան վայր մը եւ ամբարշտութեան զնդան մը ըլլալու համար։ Դարերը կանգնին եւ Ամենակալ Առաւածը իւր յաւիտենական նպատակաց կը տանի ամէն ինչ, մինչեւ որ երկիրս ըլլայ աւելի պայծառ աւելի երջանկաւէտ քան եդեմական դրախտն։

ՔԱՐՈԶԻՉՆ ԵՒ ԻՐ ԱՂՋԻԿԸ

Քարոզիչ մը կը պատմէ թէ՝ «Ամեռ երեկոյ մը երբ տունն կը գառնայի, և իմ փոքրիկ աղջիկս ալ քովէս կերթար, վեր յերկինս նայելով ըսաւ, «Հայր, աստղերը պիտի համրեմ»։ Շատ լաւ համրէ ըսի։ Եւ շատ լսեցի երկու հարիւր քան և մէկ, քան և երկու, քան, երեք և յետոյ կանգ առաւ, հառաչեց և ըսաւ, «Ա՛հ չէի կարծեր թէ այսքան շատ են»։

Այդ փոքրիկ աղջկան պէս շատ անգամ չանցայեր եմ համրել իմ ողորմութիւններս Առաւածմէ եղած, բայց շատ պարտաւորեալ եմ դոչել, «Ո՛հ չէի գիտեր թէ այսքան շատ են»։

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐՕՆ

«Աւդ՝ զոր Աստուած զուգեաց մարդ մի մեկնեսցէ։»

Մատթ. ԺԹ. 6

Հետեւեալ քարոզը խօսած է Լոնտոնի նշանաւոր Բրոֆէսորներէն Տօք. Ալֆրէտ Վ. Մորրի. Ամերիկայի Հարաւային հատուածին մէջ։ Տօքթոր Մորրի դրած է շատ փիլիսոփայական գրքեր եւ հրատարակած է իր քարոզներէն քանի մը հատորներ։ Կորովալից մտածողութիւն մը եւ հմուտ գիտնական մ'է, միանգամայն Անկլիքան եկեղեցւոյ ամենէն նշանաւոր եկեղեցականներէն մին։

Կուզեմ այս առաւօտ խօսիլ ձեզ գիտութեան եւ կրօնի կարծեցեալ անհամաձայնութեան վրայ։ Կուզեմ բացատրել ձեզ թէ այդ անհամաձայնութիւնը որ այնքան մեծար եղանակաւ կը նկարագրուի, գիտութեան եւ մեկ սահմին կարգի աստուածաբանութեան մը միջեւ է որ տեղի կունենայ միայն։ Կուզեմ ցուցնել ձեզ թէ ճշմարիտ կրօնի եւ հարազատ գիտութեան մէջ տեղ անհամաձայնութիւն եղած չէ բնաւ ի սկիզբ եղած։

Լաւ է որ նախ բառերը բացատրելով սկսիմ։ Գիտութիւն, գիտէք թէ, կը նշանակէ ծանօթութիւն, կարգաւորեալ եւ դասակարգեալ ծանօթութիւն։ Շատ անգամ գիտութիւն ըսելով սոսկ բնական գիտութիւնները կը հասկնանք. բայց պէտք է գիտնալ նաեւ թէ նոյն իսկ աստուածաբանութիւնն ալ գիտութիւն մ'է. Աստուծոյ վրայ մեր ունեցած կամ ունենալ կարծած ծանօթութեանց մէկ դասակարգումն է։ Աստուածաբանութիւն, ուրեմն, այնչափ կրօնք չէ որչափ ոչ, եւ է ուրիշ գիտութիւն մը։ Կարելի չէ չափազանցել այն վնասները որ ծագած են կրօնը աստուածաբանութեան հետ չխոթելով։ Այս երկուքը իրարմէ բոլորովին տարբեր բաներ են։ Աստուածաբանութիւնը գիտութիւն մ'է, կրօնքը արուեստ մը։ Աստուածաբանութիւնը հայեցողութիւն մ'է, կրօնքը գործադրութիւն։ Աստուածաբանութիւնը մտքին կը վերաբերի, կրօնքը սրտին։ Աստուածաբանութիւնը ձեռնարկեալ գիտութիւն է, կրօնքը կեանքի եղանակ մ'է։ Ա՛ռ հասարակ կը կարծուի թէ երեւելի աստուածաբան մը նաեւ երեւելի տիպար մ'է բարեպաշտութեան։ Բայց կրնանք ենթադրել թէ մարդակազմութեան մասնագէտ մը անապատաձառ քաշառոյգ մարդ մը կըլլայ։ Աստուածաբան մը երբեմն անաստուածէ մը աւելի յոռի մարդ մը կրնայ ըլլալ։ Կրնայ հասկցուիլ ուրեմն թէ մինչեւ անդամ եթէ գիտութիւնը եւ աստուածաբանութիւնը միշտ եւ հարկաւորապէս անհամաձայն ըլլան, առիկ չհետեւիր թէ գիտութեան եւ կրօնի մէջ անհամաձայնութիւն կայ։

Բայց, դարձեալ, պէտք է ցուցնեմ ձեզ թէ երկու տեսակ աստուածաբանութիւն կայ, եւ առնցմէ միայն մէկուն հետ է որ անհամաձայն է գիտութիւնը։ Նախ եւ առաջ կայ լճացեալ աստուածաբանութիւն մը, որ կենթադրէ թէ բոլորը գիտցուած է արդէն ինչ որ կրնայ գիտցուիլ Աստուծոյ եւ Անոր գործելու եղանակաց վրայ, եւ կառարկէ այն ամէն գիւտերուն որ չեն յարմարիր իր սահմանափակ ու փոքրիկ դրութեան։ Այս էր այն աստուածաբանութիւնը

որ կը տիրապետէր Մ[illegible]ին դարուց մէջ, և որուն ու բնական դիտութեանց մէջաեղ կատաղի կռիւ մը կար։ Այդ առաւածաբաններն, որ առեն որ աւիթը ներկայանար, սովոր էին նկարագրապէս խորովել դիտուններըը։ Սակայն ուրիշ աստուածաբանութիւն մ'ալ կայ որ ըճապեալ չէ, այլ յառաջդիմական է որ չհակառակիր դիտութեան, և ինքն իսկ դիտական է։ Բանաւոր, յառաջդիմական, դիտական աստուածաբանութիւնը կը ճանչնայ սա իրողութիւնը թէ, ճշմարտութիւնը անհուն է. չկրնար որ և է արուած ժամանակի մը մէջ ամբողջովին դիտցուիլ։ Այս աստուածաբանութիւնը միշտ բաց է նոր դաղափարաց ընդունելութեան համար. և ուստի երբեք չդրախիր որեւէ դիտական ճշմարտութեան հետ։

Քանդի բնագէտին գործն ալ, թէպետ ինք չճանչնայ, աստուածային յայտնութեան հետ է։ Դիտութիւն ըսուած բանը երբեք չէր կրնար դոյութիւն ունենալ, եթէ բնութիւնը մեզի յայտնութիւն չ'ընդար։ Ուշադրութիւն տանք այս կէտին, Պէյքընի քաջածանօթ խօսքին համեմատ, դիտութիւնը «բնութեան մեկնութիւնն» է։ Մեկնել՝ բացատրել է. և բան մը չկրնար բացատրուիլ եթէ ինք մեզի արդիւնք չընդար։ Բնութիւնը մեկնելի է, քանդի մտաւորական կազմութիւն մը ունի, և կազմութիւնը մտաւորական է ըսելը՝ ըսել է թէ խորհուրդ ը կը տիրապետէ և ափռուած է անոր մէջ։ Խորհուրդը այն բաներն միայն կրնայ ըմբռնել որ արդիւնք են խորհրդոյ։ Բանականութիւնը՝ բանական եղած բաներն միայն կրնայ ըմբռնել։ Ձեր կրնար բացատրել յիմարի մը գործերը։

Բառնական, անկանոն, հակառական, աննչանակ, և անտեղի են անոնք։ Մարդու մը ուշիմութեան համեմատութեամբ իր գործերն հասկանալի յարաբերութիւն մը կունենան իրարու հետ։ Նմանապէս, եթէ բնութիւնը հիւլէից սոսկ դիպուածական համախմբում մը ըլլար, (անբանաւոր դրութիւն մը զուրկ խորհուրդէ,) դիտութեան հնարաւորութիւն պիտի չըլլար. բնաւորութեան մէջ պիտի պակսեր այն յարակցութիւնը զոր միայն խորհուրդը կրնայ տալ։ Հիւլէները չարունակ պիտի վազէին հոս հոն առանց նպատակի. երբեք պիտի չկրնայ ինք գտնել անոնց վախճանը, երբեք պիտի չկրնայինք նախատեսել պատահելիքը։ Մինչև անգամ ենթադրելով թէ դիպուածաւ այսպիսի աշխարհ մը արտադրեցին անոնք, երբեք վստահութիւն պիտի չկրնար դրուիլ անոնց վրայ։ Որ եւ է առեն կրնային ընել բան մը զոր երբեք ըրած չէին առաջ։ Որ եւ է վայրկեան երկիրը կրնար անհետանալ մեր ոտից տակէն, կամ բիւրաւոր ուրիշ կերպերով կրնար արդի տիրապետող կարգադրութիւնն յանկարծ յեղաշրջուիլ։ Ձեր կրնար ըլլալ ո՛չ բնութեան ընթացք, ո՛չ արդիւնքի օրէնք, ո՛չ դիտական գուշակութեան հնարաւորութիւն, եթէ հիւլէներն անբանաւոր կերպիւ կը կատարեն իրենց չարժումները։ Բայց այժմ, որովհետեւ դիպուածի արդիւնք չէ բնութիւնը, այլ խորհրդոյ, դիտենք ճըշդիւ թէ ինչպէս պիտի գործեն բնութեան զօրութիւնք, և ինչպէս պիտի

չարունակեն դործել։ Կրնանք բացատրել իրենց դործելու եղանակը ամենաճիշդ մաթեմաթիքական ձորմիւլներով, Ինութեան բոլոր մասերն իրարու կապուած են մտաւորական և հետեւաբար հասկանալի յարաբերութեամբ։ Դիտութեան մէջ յառաջադիմութիւնը կը կայանայ գըտնելու մէջ այն կարգը, օրէնքը, դըրութիւնը, միով բանիւ, այն խորհուրդը որ կը կենայ նիւթական բըներեւոյթին ներքեւ։ Ինութիւնը մեկնելն ուրիշ բան չէ, բայց միայն առաւել կամ նուազ մերն ընել այն խորհուրդներն որք բնութեան մէջ կը պարունակին։ Դիտական ենթադրութիւնը այս խորհուրդները դուշակել է, և երբ կը հաստատուի թէ մեր դուշակած կամ կարծածը ստոյգ է, այն ատեն դիտականապէս վաւերացած կը սեպենք մեր կարծիքը։ Երբ շատ մը անյաղողութիւններէ վերջը, ֆէվրլըը վերջապէս գտաւ մըրրակային չարժման օրէնքները, գոչեց. «Ո՛վ Աստուած, կրկին Քու խորհուրդներդ կը խորհիմ։» Դիտութիւնը ուրիշ միայն մտանակի օրինակում մ՚է մտաւորական դըութեան մը որ բոլոր նիւթական տիեզերքին մէջ տարածուած է։

Եւ այն ճշմարտութեան անձնուիրումը՝ որ գիտական մարդուն յատկանիշն է, որոշում մ՚է միայն իր անհատական երեւակայութիւններն, նախադուշակութիւնները և նախապաշարումները մեկդի թողուլ, լքանել մոլորական տեսութիւնները, և ընդունիլ այն խորհուրդները որ իրմէն բարձր են. այսինքն Անհուն Խորհողին խորհուրդները։ Ուստի բնագէտին և բանասէր Աստուածաբանին մէջ տեղ չկրնար երբեք անհամաձայնութիւն ըլլալ, Իրենց նպատակը արդեամբ նոյն է, երկուքն ալ հետամուտ են գտնել Աստուծոյ միտքը։

«Մնացեալը յաջորդ թուով»

ԵՐԿՐԻՍ ՏԱՐԻՔԸ

Հին Յոյն փիլիսոփաները իրենց սըրտմտաբանութեամբ եւս կերթային մինչև նախկին տիեզերական վիճակները՝ զոր կը կոչէին Քաոս և Ծընընդոց գըրքին առաջին վեմ դլխուն հեղինակը իր տեսիլքին սկիզբը տեսաւ երկիրը՝ «անձեւ և պարապ, և խաւարը անդունդին երեսն էր։» Առաջին Մովսիսական տեսիլքին մէջ լսեց հնազանդելով Արարչին, եկաւ, և պիշերոյ ու ցերեկի բաժանումը եղաւ։ Երկրորդ տեսիլքին մէջ, աշխարհածաւալ ովկիանոս մը տեսաւ, և խիտ ամպերու ժողովում մը վերը։ Երրորդ տեսիլքին մէջ, ցամաքի միջոցներ, բուսականութեամբ հագուած. չորրորդին մէջ, արևին, լուսնին և աստղերուն երեւումը, երբ խիտ ամպերն սկսան պատռիլ։ Հինգերորդին մէջ, ծովացող և թռչող կենդանիները. և վեցերորդ ու վերջին տեսիլքին մէջ, ցած և բարձր ցամաքի կենդանիները, որոց հետեւեցաւ Աստուծոյ ամենէն փառաւոր դործը մարդը, զարդարեալ մարդկային մարմնի բարձր ընդունակութիւններով։ Այս բոլորը այնքան կը համաձայնի ժայռերուն միջոցաւ երկրաբանին յայտնուած պատմութեան հետ՝ որ Ցէյնա, ամենէն նշանաւոր

Ամերիկացի երկրաբանն կը յայտարարէ թէ, «Ինդոյ պատմութիւնը իսկապէս փիլիսոփայական, ճըշմարիտ և աստուածային է, որ կը յայտարարէ թէ Աստուածն չի և թէ Արարչութեան հոգինակը միանգամայն։»

Հինգ անոս իմաստուններ ամէն դարու մէջ, ամէն ազգի կամ կրօնի պատկանող, և արդի դիտունք, թէ Քրիստոնեայ և թէ Չդիտական, չատնայած են մարդուն և երկրին ծագման գաղտնիքներուն խորը թափանցել և կարծիօք գտնել անոնց հնութեան չափը։

Բազմաթիւ նշանաւոր երկրաբանք, Սըը Արչիպելա ձէքի, Բայթ, Տէյնա, Վալլաս, Ալէքսանդր, Վինչէլ և այլք, ուշի ուշով քննած են խնդիրը և կըշռած են երկրիս հնութեան նկատմամբ երկրաբանական ապացոյցներն։ Անոնք ամենքն ալ մերձաւորապէս կը համաձայնին իրարու հետ երկրաբանական ժամանակաց մեծ բաժանումներուն բազդատական տեւողութեան մասին, բայց երբոր կարզը կուգայ ամէն մէկուն չափը գատ գտնելու խնդրոյն, յայնժամ մեծապէս կը տարբերին։ Ըստ ձէքիի՝ երկրիս հաւասարի ժայռերու մէկ երկու հարիւր միլիոն տարի պէտք եղած է։ Նատ երկրաբանք կը համաձայնին ասոր, բայց կան ուրիշ նշանաւոր երկրաբաններ ալ որոց համար չատ քիչ կուգայ այս ժամանակը։ Անոնց մէջ կան այնպիսիներ որոնք եօթը հարիւր միլիոն տարի պէտք եղած է կըսեն երկրիս ժայռերուն կազմութեան համար, և այդ ժամանակին կրկինը կը դնեն անկէ առջի ժամանակին համար, այսինքն երկրիս մոլորակային դրութեան սկզբէն մինչեւ ժայռերու կազմութեան սկզբնաւորութիւնը։ Ուրիշ կը հետեւի թէ, ասոնց կարծիքին նայելով, երկիրս, իբր մոլորակ, իր դրութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր 20-25 հարիւր միլիոն տարուան կեանք մը ունեցած է։

Միւս կողմանէ ալ, այն ամենէն նշանաւոր հոգինականերն որք ինդիրը ուսումնասիրած են բնական դիտութեանց և անոնց երկնային մարմնոց դիտութեան հետ ունեցած յարաբերութեան տեսակէտէն, որոց մէջ են, Թոմսըն, Թէյլթ, Նիւքոմպ, Եընկ և Պօշ, կըսեն մեզ թէ երկրաբաններուն հարիւր միլիոն տարիէն աւելի ժամանակ չի կրնար տրուիլ, և թերևս տասը միլիոն տարիէն աւելի չէ այն ժամանակը յորմէ հետէ սկսած է կեանքը երկրիս վրայ։ Սոյն ժամանակէն հետէ երբ երկիրս բաւական պաղած ըլլալով կրնար կեանք պահել իր վրայ։

ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ի՞ՆՉԻ ԿԸ ԾԱՌԱՅԵՆ

Սըը Վիլեըմ Ըսըլլ սպանիչն խոստովանեցաւ թէ «ձէք Նէքըրա» անուն ժողովրդական նոր վէպը ընթեռնլով էր որ նեղընչում առաջաւ իր ոճիրը գործելու։ Համերոսի եղիականն ըրաւ զԱղեքսանդր պատերազմիկ։ Աղեքսանդրի պատմութիւնն չինեց զՁուլիաս կեսար և զՇարլըման, երկուքին արիւնահեղ մարդիկ։

ԱՂՕԹՔ

Ոմանք կըսեն թէ ցաւերս, երկաթեայ և անհամակիր բնական օրէնքն է որ կը վարէ գամեն իրաց։ Օրինաց տիրապետութիւնն վեհափառ բան մ'է, բայց զայն ստեղծող Աստուածը իրաւունք ունի զայն բեկանելու, և կրկին ու կրկին բեկած է և պիտի բեկանէ։ Օրէնքը միայն Աստուծոյ մէթոտն է գործելու, և եթէ ուրիշ կերպով իրերն կատարել ուզէ, իրաւունք ունի ընելու։ Օրէնքը զԱմենակարողն չըզսթայելու չափ զօրաւոր չէ։ Երբեմն բուսաբանական օրէնքը կոտրեց՝ երբ Մարտ ամսոյ մէջ երկուշաբթի առաւօտ մը տերեւալից թզենի մը փոխեց անկենդան փայտի։ Չկենաբանական օրէնքը կոտրեց՝ երբ Տիբերիոյ լճին մէջ բերաւ խումբ մը ձուկ. փոթորկայ օրէնքը կոտրեց։ Տնտեսագիտական օրէնքը կոտրեց՝ երբ 3000 հոգին կերակրեց. և բնախօսական օրէնքը՝ երբ մեռեալները յարոյց. և իր համբարձած առեն ծանրութեան օրէնքը կոտրեց՝ այն օրէնք, որով կը վարուի բովանդակ տիեզերքն։

Աստուած իւր ստեղծած բոլոր արարածոց ալ աւած է զօրութեան մանաւանդ ձեւ մը, մին ունի այնքան երագութիւն ոսկեայ, որ բարակին ձայնը առնելուն պէս վտանդէն կը փախչի հովերէն արագ ընթանալով. ուրիշ մը՝ տարածեալ թեւերով որսորդին հասողութենէն վեր կը բարձրանայ. երրորդ մը եղջիւրներով գետինը կը պարնէ իւր թշնամին՝ և չորրորդ մը ահռայով և ճիրանով կը վարտաէ զիւր տոհմն։

Մարգոյն Նա տուաւ չատ փիչ զօրութիւն բաղդատմամբ այն կենդանեաց որոց մէջ դրուեցաւ յեդէմ, և սակայն ինքն թագաւոր էր ամենուն վրայ, որովհետեւ Տէրն էր իւր զօրութեան ազբիւրն, մարդ՝ բոլոր իւր շուրջն եղողներուն վեհապետն եղաւ։ Աստուծոյ այն պատկերն՝ որով նա շոշափուն կը փայլէր պահեց նորա գերիշխանութիւնը օդի թռչնոց, դաշտի անասնոց և ծովու ձկանց վրայ։ Դրախտին մէջ բնաղդմամբ կը դիմէր մարդ առ աստուած, և հիմայ թեպետ տխուր աստիճանաւ մը թագաւորուկ վեհապետ մը եղած է, տակաւին կը դեգերի բան մը իւր յիշողութեան մէջ, իր առջի վիճակին տառերը, և յիշատակութիւն իւր զօրութեան դեռ կը գտնուին։ Ուստի, փոյթ չէ ուր կը գտնէք զմարդ, կը տեսնէք մեկը որ իւր տառապանաց մէջ գերբնական օգնութիւն կը փնտռէ, ես կը հաւատամ այս բնազդին ճշմարտութեանը, և թէ մարդ կաղօթէ՝ որովհետեւ բան մը կայ աղօթից մէջ։ Ինչպէս որ երբ Աբարիչը ծարաւի զօրութիւնը կուտայ արարածի մը, անոր համար է որովհետեւ ջուր կայ անոր ծարաւին դէմը, և երբ կ'ստեղծէ հօթութիւն՝ կերակուր կայ անոր կերակրին պատասխանող։ Այսպէս ալ երբ կը հակամիտէ զմարդիկ աղօթելու՝ անոր համար է, զի աղօթքը իր հետ կցեալ համապատասխանող օրհնութիւն մ'ունի։

Աղօթքի դռներն բնաւ չեն գոցուիր բայ են դիշեր և ցերեկ։

ՆԱՄԱԿ ՔԱՋԱԼԵՐԱԿԱՆ

. . . Խմբագիր Բիւրակն հանդիսի,

Վ.ԼՂՋայող տարիին հետ «Բիւրակն» պատուական Հանդէսը կը բոլորէ իր ԺԱրդ. տարին և անոր Տնօրէն-Խմբագիրը արժանի է շնորհաւորութեան իր անվհատ և տոկուն նկարագրին համար, նկարագիր, որ երկայն տարիներու բեռն իր ուսին վրայ կրող ձեղ նման խմբագրի մը վրայ մնանաւանդ, կարժէ յատկապէս ուիլ և գնահատուիլ։ Կ'ըզգամ այն Տէր Խմբագիրը թէ տարիներու այս երկայն ընթացքին մէջ բախած էք բարոյական և նիւթական մեծամեծ դժուարութիւններու, որոց յաղթելու համար, սակայն, ունեցաք հոգեկան բաւական կորով, փորձ և յանդուգն նաւավարի մը պէս որ ձեռքէն չի թողուր ղեկը, որչափ որ կոհակները սպառնան։ Դուք ալ չէք լքած աչքի առջև ունենալով անշուշտ օգուտը՝ զոր կը մատուցանէք ազգին հին ու նոր սերունդին միանգամայն։ Ուրախ եմ խոստովանելով, որ Բիւրակրնն աւելի քան տասնեակ մը տարիներէ ի վեր մատուցած է անգնահատելի ծառայութիւններ իր բարոյական, իմաստասիրական, գրական և դիտական . . . յօդուածներով. ծաւալելով ընկերութեան այլևայլ խաւերուն մէջ լուսաւոր գաղափարներ և բարոյացուցիչ սկզբունքներ՝ որոց, ամենէն աւելի, պէտք ունի ներկայ դարավերջիկ երիտասարդութիւնը։

Երբ կը խորհիմ «Բիւրակնի» հետ կամ Բիւրակնէ յետ ծնունդ առնող այնքան հանդէսներու և թերթերու վրայ, որք դիտաւորներու նման անցան Հայ մտաւոր հորիզոնէն, ձեր թերթի գոյութիւնը եղական և մխիթարական երեւոյթ մը կը համարիմ և նոր տարուոյ մը լուսափայլ սեմին վրայ, սրտագին կը մաղթեմ, Տէր Խմբագիր, ձեզ և ձեր պատուական Հանդիսին երկայն կեանք և փայլուն յաջողութիւն։

Մնամ Ձերդ.

Սեբաստիա

ՅԱԿՈԲ ԲԱԼՈՒՅԵԱՆ

ՍԷՐ ԱՌ ՔՐԻՍՏՍ

Ծառեր կան որոց վրայ նախկին տարուոյ տերեւներ կը փակչին կը մնան բոլոր աշնան և ձմրան փոթորկայ, սառնամանեաց և կծու հովերուն ընդդիմանալով։ Գոսացեալ տերեւներ, բայց չեն թողուր իրենց ծառը որ և է արտաքին ոյժով. Բայց գարունը կը գառնայ և անոր հետ հոսող հիւթը մղիչ կեանքը, և նոր բուսականութեան ծլլող բողբոջը՝ յայնժամ շուտ հին տերեւներն բնականաբար կ'իյնան կը թափին։ Ծառին սրտին մէջ նոր կեանքի մը լոյս բայց անդիմադրելի զօրութիւնը զանոնք կը թօթափէ։ Գարնան նոր բողբոջներն աւելի հզօր էին քան ձմրան ամենակատաղի հողմուներ։ Այսպէս ալ հոգւոյն կեանքին մէջ Քրիստոսի նոր Սէրը կարող է վտարել ամեն այն մեղքերն որ յարած փակած էին հոգւոյն և որ և է ուժով հնար չէր զանոնք թօթափել։

ԱՌ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՍ

ՄԱՍՆ Ե. ԳԱԼԱՏ Ա.

« Եւ արդարացաւ իմաստութիւն յորդւոց իւրոց »
Ղ–Ա. Է. 35։

Հինները գաղափար մ'ունէին որ պեղելիք էր. կ'ըսէին թէ ամենէն վատահաւատ օձերը որ աշխարհս անհանգիստ կընեն, միայն այն երկրայ մէջ կը գտնուին ուր իրենց թոյնին դէմ ամենազօրաւոր դեղիւթափ առատ կը հինայ։ Այս գաղափարն բնական աշխարհի համար թէ ըլլայ ուղիղ թէ սխալ, բարոյական աշխարհի համար ճշմարիտ սկզբունք մ'է։ Չարը միշտ իր սահմանը ունի, բնաւ չ'կըրնար տեւական կամ անպրօսպ ըլլալ։ Երբեմն վախճանի մը կուգայ ինքնապանութեան տարերքն իր մէջ տնենալով, և կը կործանի բուն իր բնութենէն յառաջ եկած արդիւնքով մը։ Երբեմն ալ ամէն բարձր և Սուրբ իրերու վրայ յարձակումի ընելով դիմադրութիւն մը կը զարթուցանէ որով նկուն կեչնայ ինքն և կը խորտակի այն ձեռքերով զոր չախչախել կը ճգնէը։ Թերեւս այս պատճառներով է որ անհաւատութեան կարծեցեալ յաղթութիւններն կարճատև եղած են, և թէ ի վերջոյ այնքան կատարեալ և վճռական պարտութիւններ կրած են։ Բայց ճշմարտութեան բարեկամք որ հաւատարիմ են ամէն իրենց աւանդուածներուն, չ'պիտի թոյլ տան որ մոլորութիւնը ապրի մինչև այն տեղն որ ինքնիրեն մեռնի։ Մոլորութեան կեանքը որչափ ալ որ կարճ ըլլայ, անկէ արտադրեալ վնասակար պտուղներն կրնան տեւել յաւիտեան. և ուստի, ինչպէս որ մեր յառաջ բերելիք օրինակներէն պիտի տեսնուի, ուր տեղւանք որ անհաւատութիւնն իր սերմերը ցանեց, այն նոյն տեղեաց մէջ յառաջ եկան նշանաւոր անձինք որք ճշմարտութեան սպառազինութեամբն դինեալ կռուեցան պաշտպանելու ճշմարտութիւնը եւ ընդարձակելու անոր իշխանութիւնը։

Չկրնար ըսուիլ որ մեր նախորդ դասերուն մէջ այս նիւթին վրայ՝ անիրաւութիւն ըրած ըլլանք անհաւատութեան սխալ ներկայացուցած ըլլալով այն զօրութիւնը որ կրնայ ի գործ դնել նա ի պաշտպանութիւն իւր։ Գետեղրը գանուած ատորին և անարգ անհատներ չ'ժողուեցինք, ոչ ալ պղծութեան որջերէն յառաջ բերինք ճշմարտութեան անհեթեթ, խռովայոյզ և անվոյթ հակառակորդներն որք անհաւատութեան դըրոշին ներքեւ կը վխտան։ Այն անարդ և քամահելի ամբոխին քովէն լռութեամբ անցանք։ Ներկայացուցինք միայն անհաւատութեան ընտրեալ և ծանօթ առաջնորդներն, անոր ամենէն կարող և ամենէն ջանասէր փաստաբաններն, և անոնց գիտութիւնը, բարքը և իրենց սկեպտականութիւնը և անոր պատճառներն քննած տեսնինք, չ'ուզեցինք որ արդար ըլլանք անոնց գիտութեան և բարուց մասին։ Բայց այսպէս չափելով իրենց զօրութիւնը ոտով ինքզինքնին ճշմարտութեան դէմ կացուցած են, հիմա կը դառնանք գիտնոց այն կարգերուն որք տարբեր դրօշի մը ներքեւ կերեւին տարբեր ոգւով մը ոգեւորեալ։ Թաչն է իւր-

հանդ դրօշ որ կը կրէ «Սուլաւ պիտի յաղթեմ» նշանաբանն, և իրենց ոգին է Սէր առ ճշմարտութիւն և առ Այն՝ որ յայտնեց ղճշմարտութիւն կորուսեալ աշխարհի մը վրկութեան համար։

Թոյլ տուէք ինձ աստանօր դիտել թէ, անուանց սոյն չարքին մէջ որ յառաջ պիտի բերուի իբր փաստ, բնաւ չպիտի յիշուին այն անձինք որք իբրեւ Աւետարանի պաշտօնեայ ճանչցուած են. թէև կրնան անոնք իրենց տաղանդով և դիտութեամբ հռչակուած ըլլալ։ Եւ սակայն չհասկըցուի որ ըսել կուզենք թէ եկեղեցականութիւնն իբրեւ ուրոյն մարմին ուսման և դիտութեան վաստկին մէջ նուաղ կարեւորութիւն ունեցած ըլլայ։ Առանց կողմնակալութեան կրնայ ըսուիլ թէ եթէ ամեն դարու մէջ եկեղեցականաց դիտութիւնը վերցուի մարդկային գիտութեան մէջէն, անդունդ մը, անանցանելի վիհ մը պիտի ձգուի երկար առեն։ Մինչեւ իսկ աշխարհիս այն դարերուն մէջ երբ եկեղեցականութիւնը անհետացէր՝ այնու հանդերձ եղած են գիտութեան առաջնորդ և ոչ միայն պաշտպան։ «Խաւար դարք» որ արժանի ալ էին այդ անուան, ո՛րչափ որ խաւար՝ բոլորովին զուրկ չէին լուսոյ նըշոյլներէ։ Խաւարը կատարեալ չէր, կային լոյսեր։ Եկեղեցականներ էին որք պահեցին դիտութեան լոյսը խաւար մարելէ մասնաւորական խաւարակուռ դիւերուան մէջ որոյ անուանք մինչեւ այսօր կը յիշատակուին։ Անո՛նց պարտական ենք Բուհական և Լատինական դասական լեզուաց պահպանումը, ինչպէս նաեւ պարտական ենք բնական դիտութեանց համար։ Իբր առկէ վեց հարիւր քառասուն երեք տարի առաջ կամ երեքտասաներորդ դարու կիսուն, Բօճըր Պէյքըն իւր դործն ի լոյս բերաւ, որով «Զարմանալի վարդապետ» (the Wonderful Doctor) տիտղոսն ստացաւ։ Այս գործին մէջ կը տեսնենք այլ և այլ գիտերու առաջնորդող առաջին չորժուխներն որք այնուհետեւ յեղափոխած են քաղաքակրթեալ աշխարհն։ Սա՝ առաջինն էր որ ուսոյց թէ կրնան ապակիներն այնպէս կտրտուիլ կամ ձեւի բերուիլ որ առարկայներն առաւել մեծ կամ առաւել մօտ ցուցնեն, կամ աւելի փոքր և աւելի հեռու։ Ասոր կը դանենք հեռադիտակի և մանրադոյնի սկզբնաւորութիւնն որ յանհունս ընդլայնած է երկրային և երկնային դիտութեանց սահմանները։ Թիչենք նաև իր կորովի և արդիւնաւոր մտաց մէկ ուրիշ թեւադրութիւնն. «կարելի է» ըսաւ «չինել նաւեր զոր մէկ մարդ կառավարէ և գերազանց եղած արագութեան բոլոր հասարակ նաւերն, մինչեւ իսկ եթէ լի ըլլան անոնք թիավարներով»։ Առաւել քան դար «կրնայ չինուիլ ըսաւ ահռակ մը կառք որ առանց ձիերով քաշուելու կարենան անհաւատալի հեռաւորութիւններ կտրել։ Շոգենաւերն և վայրաշարժ շոգեկառքերն, որք ժամանակիս պանծալի դիւտերն են որպէս կը տեսնենք, անոնք Բօճըր Պէյքընի նախակին ըմբռնմանց իրականացումներն են։ Դիտնալով թէ նա որպիսի խաւար դարու մէ

մէջ կապրէր, այս հեռատես փիլիսոփան որոյ ժրաջան ուսմունք և ճարտար վարձերն առաջնորդեցին գինք գիտնալ թէ բնութեան մէջ ծածկեալ կը կենան այսպիսի հիանալի զօրութիւններ՝ հարկ կարող եղաւ իրը կախարդ ապանուելէ աղատիլ։ Բայց առ ոչինչ համարելով իր վրայ եղած այն կասկածներն ու անարդանքները որոց պէտք էր դիմադրել՝ նա իւրայ բերաւ ինչ որ կրնայ նկատուիլ իբրեւ առաջին գբօսման այն գիտական գիւտերու երկար չանկին մէջ որ մինչեւ յարդ դեռ կը յառաջանան և տակաւին յառաջ պիտի տարուին, մինչեւ որ բնութեան բոլոր զօրութիւնք հպատակին ծառայելու մարդկութեան։ Եւ սակայն թէեւ հալածուած իր սխալական և անձուկ մտայ տէր եղբայց կողմէ, նա տակաւին ինքզինք անդամ կանուաներ եկեղեցականութեան և նաեւ կուզեր միշտ իր սրբազան պաշտօնին վերաբերեալ անձ մը ճանաչուիլ և համարուիլ*։ Զեմ ուզեր զանց առնել հոս գէթ օրինակ մը եւս յիշել ճշմարտութեան և գիտութեան այն պատմութեան մէջ, ուր եկեղեցականութիւնն գբօսման կանգնած կը տեսնենք։ Անպիսի անձանց կը պարտիմք մեծ այն ազատագրութիւնն, որ առաւել ազգուատես ծանօթ է բարեկարգութիւն անուսմբ և որ «խաւար գարուց» վերջերն աւելի նոր և ընդարձակ տեսութիւնները ի յայտ բերին ոչ միայն կրօնի, այլ նաեւ փիլիսոփայութեան և բոլոր այն գրաղարական և ընկերական իրաւանց

* Բօճըր Պէյքըն ծնաւ 1214ին, գիտութեան իր առաջին ճաշակը ստացաւ Օքսֆորտ եւ Փարիզի համալսարանէն ստացաւ «Զարմանալի վարդապետ» տիտղոսը։ Իր քսան եւ վեց տարեկան հասակին մէջ Ֆրանչիսկեան կրօնաւորաց կարգին անդամակցեցաւ որ տեսն իր մեծ տաղանդովն իր ժամանակի մեծ մարդերէն կը նկատուէր իբրեւ յոյժ կարող եւ անխոնջ հետեւող մը դիտութեան։ Պէյքըն փորձական գիտութեան ճիւղերուն մէջ շատ յառաջ գնաց, բայց իրեն ժամանակակից հասարակութիւնը չկրնալով մաթեմաթիքական գիտութեան օգնութիւնովն երկնային մարմնոց մէջ կատարած իր մեծ գիւտերն զանոնք կախարդութիւն կը համարէին եւ այդու հալածուեցաւ իր բուն եղբայրներէն։ Եւ որովհետեւ եկեղեցւոյ մէջ մեծ գտած զեղծմանց դէմ շատ կը խօսէր եւ բարեկարգութեան համար մեծ նախանձաւորութիւն կը յայտնէր, այս պատճառաւ կախարդութեան յանցանքի պատրուակին ներքեւ բանտարկեցաւ Ինոսվկէնտիանոս Դ. Պապին հրամանով։

Բօճըր Պէյքըն բանտարկեալ մնաց ըման տասն տարի, երբ նոր պապ մը յաջորդեց Ինոսվկէնտիանոսի, յայնժամ անոր դիմումբ ըրաւ ազատութեան համար։ Եւ որպէսզի համոզէ Պապը թէ՝ իր անմեղութեանն եւ թէ գիտութեան օգտակարութեանց մասին՝ գրութիւն մը գրկեց անոր «Մերութեան տկարութիւններէ խուսափելու միջոցներուն վրայ»։ (On the Means of avoiding the Infirmitier of Old Age)։ Այն գրութիւն նոր պապին վրայ ինչ ազդեցութիւն ունեցաւը յայտնի չէ, բայց անոր իշխանութեան վերջերն՝ աղնուական ազդեցիկ անձի մը միջամտութեամբ Պէյքըն ազատութիւն ստացաւ եւ վերադարձաւ Օքսֆորտ, ուր իր մնացած օրերը անցուց խաղաղութեամբ, եւ նընջեց 1294 Յունիս 11ին,

մէջ զրա սաացած է մարդկութիւն։

Այսու հանդերձ, թէև եկեղեցականութիւնն մեծապէս նպաստած է դիաութեան զարդացմանն ու ընդարձակմանը ուսման ամեն ճիւղերուն մէջ՝ և թէպէտ բազում օրինակներ կրնանք յառաջ բերել այն անձերէ որք դիաութեան և կրօնի մէջ բարձր դիրք մը բռնած են, առ այժմ զանց պիտի առնեմք անոնց ակնարկութիւն ընել երբ կը խօսինք գիանոց վրայ որք քրիստոնէութեան մէջ հանճարեղ հաւատացեալներ եղած են։ Առիթ տալ չեմք ուզեր ըսուելու թէ մեր յառաջ բերած վկայութիւնք այն տեսակ անձերէ են առնուած, որք իրենց դասակարգին կամ պաշտօնին ոգիէն ներշնչուած, Յայտնութեան պաշտօնական պաշտպաններ եղած են։ Վ.անոլոյ աշխարհականաց սահմանէն դուրս չելպիտի ելնեմք, և նոյն իսկ այն առեն դժուար պիտի ըլլայ վկայել վկայից այնքան մեծ բազմութենէն ընտրութիւն ընել։

(Շարունակելի)

Բարի խրատը պատուականագոյն է քան զոսկի. այն որ կը խրատէ պարտի իմաստութեամբ խրատել, և այն որ կը խրատուի պարտի ընդունել զգուշութեամբ։

Երբ օդապարիկը առաջին անգամ տիեզերաչրջեցաւ, գործնականասէր մարդ մը ծիծաղելով հարցուց Տօքթ. Ֆրանքլինի թէ ի՞նչ է արդ օգուտը։ Նա պատասխանեց. «ի՞նչ է նորածին երախայի մը օգուտը. կրնայ մեծնալ ու մարդ ըլլալ»։ Փոքրիկն մեծին երեսաւն օրինակ է բնութեան։

ՄԵՐ ԳԻՐՔԸ
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ

Գիրք մը կայ որ բոլոր դիրքերէն մեծ է։ Աստուածաշունչն է, Աւետարանն է այն մեծ գիրքը։ «Աստուածաշունչը, թերեւս բացագանչէ մէկը, Աստուածաշունչը։ Գործնական կեանքի հետ կամ կեանքի պայքարին մէջ յաջողելու գործին հետ ի՞նչ բան ունի Աստուածաշունչը. առեւտուրի մէջ ի՞նչ գործ ունի Աստուածաշունչը։ Եկեղեցիին բեմը, շատ շատ կիրակնօրեայ դպրոցին ամպիոնն է անոր տեղը։ Կղերականին ձեռքին մէջ կը վաելէ, և թերեւս կրօնքի դասեր աւանդող ուսուցիչն ալ երբեմն գործածէ զայն միայն։ Բայց գործի մէջ, առեւտրական մարդոց ձեռքին մէջ ի՞նչ վայելչութիւն կրնայ ունենալ Աստուածաշունչը։» Այո՛, Աստուածաշունչը առեւտուրի մէջ ալ, գործի մարդոց ձեռքին մէջ ալ ունի իր դիրքը, իր պաշտօնը։ Աւելին կայ. կեանքի մէջ բարձրագոյն յաջողութեան հասնելու անհրաժեշտ մէկ տարրն է այն։

Շատ մը մեծ մարդիկ Աստուածաշունչը իրենց կեանքի առաջնորդ ընտրելով հասած են այն բարձր դիրքերուն։ Ֆրանքլինի, Մըքտոնըլդի, Սդիվըն Սէյնի, Կարֆիլտի եւ ուրիշ ականաւոր անձերու ընտիր կանոնները, զորս իրենց համար կեանքի օրէնք որդեգրած էին, ամէնքն ալ առանց բացառութեան ուղղակի Աստուածաշունչէն առնուած էին։ Առեւտուրի մէջ կամ կեանքի ո եւ է մէկ գործառնութեան մէջ յաջողած եւ հարստացած ո եւ է անձի հարցուցէք թէ իրենց յաջողութեան եւ զարգացման նպաստող ամենակարեւոր կանոնը ի՞նչ եղած է։ Որդեգրած կանոնը ինչ որ ալ ըլլայ, պիտի տեսնէք թէ ուղղակի կամ անուղղակի Ս. Գրքէն առնուած է։ Քընի Տանտրանեան, Առակաց գիրքը ընդհանուր վրայի Քարողը կամ նման օրինակ հատուած մը. պիտի տեսնես թէ չկայ

բարոյական ո եւ իսկ օրէնք մը, անհատական ըլլայ թէ ընկերական, որ այս տեսիլներուն մէկէն առնուած չըլլայ: Կանոն մը որ իր ծագումը Աստուծոյ խօսքէն առած չըլլայ արժանի չէ որ մարդկային գործառնութեանց եւ քաղաքակրթեալ ընկերութեան մէջ ի կիր առնուի:

Երկու երեւելի փաստաբաններ իրարու բարեկամ էին: Մին ոչ Ս. Գրքի, ոչ ալ կրօնքի վրայ ո եւ է հաւատք ունէր, իսկ միւսը բարեպաշտ քրիստոնեայ մըն էր: Օր մը անկրօնը հաւատացեալին հանդիպելով ըսաւ. « Քրիստոնէութեան ապացուցութեան վրայ ի՞նչ գիրք կը յանձնարարես ինձի որ կարդամ: « Աստուածաշունչը կարդա » պատասխանեց միւսը: « Բայց միտքս չհասկցար, կրկնեց բարեկամը, Աստուածաշունչին ճշմարիտ ըլլալը կ'ուզեմ քննել: Կ'ուզեմ գիտնալ թէ Աստուածաշունչի վրայ գրուած ի՞նչ յարմար գիրք կայ որ կարդամ: » « Շատ լաւ կը հասկնամ, յարեց բարեպաշտ փաստաբանը, Քրիստոնէութեան լաւագոյն ապացոյցները Ս. Գրոց մէջ կը գտնուին: Դուք անկրօններդ չատ տգէտ էք Աստուածաշունչի մասին. չէք հաւատար Աստուածաշունչի, վասնզի չէք կարդացեր զայն, չէք գիտեր ինչ կայ մէջը: » Երկու բարեկամները բաժնուեցան: Անկրօնը անմիջապէս Աստուածաշունչ մը առնելով սկսաւ քննական կերպով կարդալ: Քանի մը չաբաթ ետքը երկու փաստաբանները իրարու հանդիպեցան, « ի՞նչպէս, Աստուածաշունչդ կը կարդա՞ս, » հարցուց հաւատացեալը անկրօնին: « Տասնաբանեայ օրէնքը հասայ, հիմա զայն կ'ուսումնասիրէի » պատասխանեց միւսը: « Եւ ի՞նչ է գաղափարդ անոր մասին » հարցուց կրօնքին բարեկամը: « Այս մասին գաղափարս պիտի ըսեմ քեզի, պատասխանեց նոր կարդացողը: Այդ օրէնքին բուն էութիւնը քննելու վրայ էի. ես ինձի կը հարցնէի թէ արդեօք կրնա՞մ ո եւ է բան մը աւելցնել անոր վրայ կամ պակսեցնել անկէ որպէսզի աւելի կատարեալ ընեմ զայն: Հաւատացէք, պարոն, չեմ կրնար. կատարեալ օրէնք մըն է այդ օրէնքը: Ոչ Եգիպտացիներէն, ոչ Յոյներէն, ոչ ալ Հռոմայեցիներէն կրնար առնուած ըլլալ: Այդ ազգերէն եւ ոչ մին այդպիսի օրէնք մը արտադրած էր: Մովսէս կ'ապրէր այնպիսի ժամանակի մը մէջ որ բաղդատաբար բարբարոսական էր, բայց տուած է այնպիսի օրէնք մը զոր ոչ իրեն ժամանակակից ամենաքաղաքակրթեալ ազգերը կրնային երբեք մտքէ անցնել եւ ոչ ապագային եկող ամենէն լուսաւոր ազգերը կրնան այժմ քննադատել կամ թերի գտնել: Մովսէս ո՞ր դպրոց այս օրէնքը: Անկարելի է որ իր ժամանակէն այնչափ բարձրը սաւառնած ըլլար եւ ինքը անձամբ յօրինած ըլլար զայն: Այժմ համոզուած եմ թէ ուրիշ առաւ զայն: Աստուածմէ առաւ զայն: »

Երիտասարդները ընդհատ բռնչս կը խորհին թէ Աստուածաշունչը ըրկ կրօնքի գիրք մըն է, միայն աստուածպաշտութեան հարկաւոր է. չատ չատ կիրակի օրեր կրնայ կարդացուիլ, անկէ անդին որ եւ է պաշտօն չունի գիրենք կեանքի մէջ յաջողութեան առաջնորդելու համար: Ահա այդ սխալն է զոր կ'ուզենք ուղղել: Աւետարանը անձնակրթութեան, մտաւոր զարգացման, գիտական եւ իմաստասիրական յառաջդիմութեան համար ամենաանհրաժեշտ գիրք մըն է: Ինքզինքնութեան զարգանալու եւ կատարեալ մարդ ըլլալու համար այնչափ հարկաւոր է արուեստ սրատեսութիւն, աչխատասիրութիւն, յարատեւութիւն, խնայողութիւն եւ ուրիշ յատկութիւններ: Առանց բռնանալու երիտասարդաց վրայ որ անպատճառ կրօնասէր ըլլան՝ կը յանձնարարենք որ իւրաքանչիւր ոք կարդայ Ս. Գիրքը իր պատմութեան, գրականութեան եւ ուսուցման եղանակին համար: իր զերազանց հանճարին, զեղեցիկ ոճին եւ վսեմ խորհուրդներուն համար: Կը յանձնարարենք որ երիտասարդները ուսումնասիրեն զայն եթէ ոչ իրրեւ ներշնչեալ չնաչխարհիկ հատոր մը եւ գրական գերազանց արտադրութիւն մը,

դէթ իբրեւ գիտական ուսումնասիրութիւն, իբրեւ իմաստասիրութեան հանք, իբրեւ պերճախօսութեան օրինակ, իբրեւ բանաստեղծութեան գլուխ գործոց, իբրեւ ազգութեան եւ գրականութեան պատիւ, իբրեւ դաստիարակութեան գաղտիք։

Ս. Գրոց պատմութիւնը։ Ամենապարզ ոճով, տալայով անգամ հասկանալի եղանակաւ հոն գրուած կը տեսնենք աշխարհիս հնագոյն դարերուն պատմութիւնը որպէս արժանահաւատ ըլլալուն տալայոյցը գրեթէ ամէն տարի երեւան կ'ելլէ դիւցազներու ըրած նորանոր խուզարկութիւններէն։ Ինչ որ արեւելագէտները կնճռոտ արձանագրութիւններ կարդալով եւ խրդին եւ անհասկանալի ոճեր եւ ասացուածներ վերլուծելով կը լուսաբանեն՝ արդէն յստակ եւ մեկին եղանակաւ բացատրուած է Աստուածաշունչի դիւրամատչելի էջերուն մէջ։ *Ս. Գրոց հնագոյն գրքերը* դրաւոր լեզուին ամենահին յիշատակարաններն են համայն աշխարհի վրայ։ Այն երիտասարդը որ այս պատմութեան տեղեակ չէ, ըսել է թէ աշխարհի պատմութիւնը լաւ ուսած չէ։ Կամ ինչպէս որ Ճոն Տուինսի Առէմս մեծ դիւանագէտը ըսած է, « Այնչափ դովելի բան մը չէ *Ս. Գրոց* տեղեակ ըլլալը, այլ ամօթ է այս մասին անգէտ ըլլալը։ »

Ս. Գրոց գրականութիւնը։ Ամէն դարու լուսազոյն գիտնականները, իրենց կրօնական համոզումը ինչ որ ալ ըլլայ, միաբան ըսած են թէ Աստուածաշունչը իբրեւ գրական արտադրութիւն բոլոր գրական գործերէ վեր ի վերոյ է ինքնակատ առնելով իր խորհուրդները եւ ոճը իր արձակը եւ ոտանաւորը, իր պատմութիւնը եւ կենսագրութիւնը, իր տրամաբանութիւնը եւ հարստահանութիւնը, իր գեղեցկութիւնը եւ վսեմութիւնը։ Ճոն Տուինսի Առէմս այս մասին կը գրէ. « Պատմութեան մէջ յուզիչ բացատրութեան, բարուց եւ սովորութեանց ճոխ նկարագրութեան, անհատականութիւնը եւ անձնականութիւնը որչափ երեւան հանող պարագաներու ընտրութեան, պատկերացումներու ճոխութեան, մեծութեան եւ վսեմութեան, փաստերու հզօրութեան, պատճառաբանութեան ճշդութեան, եւ համոզելու անդիմադրելի զօրութեան կողմէ աշխարհի վրայ չկայ գիրք մը որ արժանի ըլլայ այնչափ անընդհատ ուսումնասիրուելու եւ այնչափ մտասուեմեամբ կարդացուելու որչափ Աստուածաշունչը։ » Սըր Ուիլըըմ Ճոնզ երեւելի անգլիացի մտաւորականը ըսած է. « Կանոնաւորապէս եւ ուշի ուշով կարդացած եմ *Ս. Գիրքը*, եւ սա համոզումը զգացուցած եմ թէ այս գիրքը, միչեւ իսկ ենթադրելով որ աստուածային ծագում մը չունի, կը պարունակէ աւելի ճշմարիտ վսեմութիւն, աւելի զուտ գեղեցկութիւն, աւելի մաքուր բարոյականութիւն, աւելի անկողմնակալ պատմութիւն, աւելի փափուկ եւ բարձրմիտ բանաստեղծութիւն եւ ճարտասանութիւն քան որչափ կրնայ հաւաքուիլ նոյն մեծութեամբ գրքի մը մէջ ամէն գարու պատկանող աշխարհի բոլոր գիրքերէն։ » Սըր Մչթիթիու Հէյլ ըսած է. « Գերազանց իմաստասիրութեան, ուսման եւ օգտակարութեան մասին չկայ Աստուածաշունչի պէս գիրք մը։ » Ամերիկացի մեծահամբաւ դատաւորը եւ հեւտորը Ֆիշըը Էյմզ բոլոր հեւտորներու եւ հրապարակախօսներու կը յանձնարարէր Աստուածաշունչը իբրեւ դասագիրք պերճախօսութեան, եւ կ'ըսէր. « Կը համարձակիմ պնդելու թէ աշխարհի վրայ չէ եղած, ոչ ալ պիտի ըլլայ ճշմարիտ պերճախօս մը որ շատունակ *Ս. Գիրքը* կարդացող եւ անոր լեզուին գեղեցկութեանը եւ վսեմութեանը վրայ հիացող չըլլայ։ » Դանիէլ Ուէպսթըր կը յանձնարարէր որ թէ հրապարակախօսներ եւ թէ բանաստեղծներ ուշի ուշով ուսումնասիրեն զայն, եւ Յորայ գրքին համար կ'ըսէր. « Ամենէն հոյակապ դիւցազներգութիւնն է որ երբեք կրնայ գտնուիլ մարդկային գրականութեան մէջ։ » Այն վկայու-

թիւնները տուողներէն չատերը, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազումք զորս մի առ մի չենք կրնար թուել հոս, ոչ կրօնասէր մարդիկ են։

Բայ աստի Ս. Գիրքը անսպառ աղբիւր եղած է որմէ քրիստոնեայ աշխարհին բանաստեղծները ամէն դարու մէջ ներշնչուած են։ Միլտոն իր գլուխ գործոցին առաղձը Մովսէսէն փոխ առած է։ Շէյքսպիր եւ Պայրըն իրենց ամենէն ընտիր տիպարներէն ոմանք ուղղակի Իսրայէլի պատմութենէն քաղած են։ Ուոլտըր Սկոթ ալ իր բանաստեղծութեանց ամենէն ընտիր դէմքերէն ոմանք Աստուածաշունչին կը պարտէր։ Իրրեւ անզուգական գիրք ա՛ինչափ մեծ կր իր ազդեցութիւնը Ս. Գրոց վրայ, եւ իրրեւ բարոյական առաջնորդ եւ ուսուցիչ ա՛ինչափ խորին մեծարանք մը կը տածէր անոր որ իր վերջին օրերը երբ ալ մահուան անկողինին վրայ պառկած էր՝ գրական ամենաբարձր պատիւներով պսակուած՝ իր սպասաւորէն խնդրեց որ կարդայ իրեն։ «Ո՞ր գիրքէն կարդամ» հարցուց սպասաւորը։ «Ինչո՞ւ կը հարցնես, ըսաւ Սկոթ, միայն մէկ գիրք մնացած է հիմա. Աստուածաշունչը բեր։» Նոյնը ճշմարիտ է ի մասին լաւագոյն նկարիչներու որոնք իրենց համբաւը չահեցան ընտրիւ այն արուեստներէն որոնց ներշնչումը Ս. Գրքէն էր։ Թըրմըլը, Ռաֆայէլ, Բուանչն, Մարդէն, Ուէսթ, Տավինչի կիտոյ, Ռուպէնս, Ռաֆայէլ եւ ուրիշ չատեր իրենց գլուխ գործոցները Աստուածաշունչէն քաղած են։

Կենսագրութեանց մասին Աստուածաշունչը ամենէն հարուստ հատորն է։ Աշխարհի վրայ չկայ գիրք մը ուր մարդկային նկարագիրը իր լոյսերը մութ եւ լուսաւոր կողմերովը այնչափ լաւ նկարագրուած ըլլայ։ Դէմքերու զանազանութեան եւ ճշդրիտ ներկայացման մասին Աստուածաշունչի հաւասարող գիրք չկայ։ Հոն կը տեսնենք պատկերացած ամէն տեսակ նկարագիրներ որք զաշխարհ կը կազմեն, բարձր եւ ցած հարուստ եւ աղքատ, ուսեալ եւ անուս, աշխոյժ եւ անաշխոյժ, արուս եւ էգ։ Ոմանք թագաւոր էին, ինչպէս Դաւիթ եւ Սողոմոն. ոմանք բազմահմուտ, ինչպէս Մովսէս եւ Պօղոս. ոմանք տգէտ եւ անգրագէտ, ինչպէս Անդրէաս եւ Պետրոս ոմանք բարի, ինչպէս Յովսէփ եւ Սամուէլ. ոմանք չար, ինչպէս Արիստղոմ եւ Յեզաբէլ, եւայլն—իշխաններ, հպատակներ, բժիշկներ, վիճաբաններ, քահանաներ, քաղաքագէտներ. օրէնսուսոյցներ, հովիւներ, հողագործներ, ձկնորսներ եւ վրանագործներ։ Ասոնք ի՞նչպէս ապրեցան, ի՞նչու ոմանք յաջողեցան, այլք անյաջող եղան, կրնայ լաւ կերպով սորվուիլ այս հատորին մէջ։

Այն ազդեցութիւնը զոր Աստուածաշունչը կը թողու աշխարհի վրայ ուր որ երթայ հրաշալի է։ Անապատը ծաղկած ուռճացած օվասիսի կը փոխէ ուր որ երթայ։ Մտքերը իրենց դարաւոր թմրութիւնը թօթափելով պատուաւոր գործունէութեամբ կը զօտեպնդուի. դպրոցները, իրրեւ թէ մոգական գաւազանով մը, յանկարծ կը կանգնին եւ օրհնութիւն կը սփռեն կենդանացուղ ժողովուրդներու վրայ. ուսմունքը իր պահուած գանձերը կը բանայ. նորանոր գիւտեր, արուեստներ եւ գիւտութիւններ նոր թեւեր առած Աւետարանի ազդեցութեան տակ մարդկութիւնը դէպ յառաջ կը մղեն։ Ս. Գիրքը արեւի վրայ է որ աւելի կ'ապդէ, եւ մարդիկ աւելի աղնիւ կ'ըլլան նոր կեանք մը զգեցած։ Դրամ, տաղանդ, ազդեցութիւն, ամէն ինչ հոն՝ զոհի սեղանին վրայ դրուած են. անկելանոցներ, հիւանդանոցներ, քաղաքներու եւ անկարներու պատսպարանները կը հիմնուին։ Աստուածաշունչի, այս երկնային մոգութեան չնորհիւ, մաքուր բարոյականութիւն եւ նիւթական ու ընկերական ղարգացում կը տիրէ ամէն կողմ։

Ահա այս է այն մեծ գիրքը զոր մետաւութեամբ պէտք է կարդայ եւ ուշի ուշով ուսումնասիրէ ամէն երիտասարդ որ մտադրած է ինք զինք լաւագոյնը ընել.

այն գիրքը որ ամէն դարու եւ սերունդի մէջ ունեցած է իր բարեկամները, ինչպէս նաեւ իր թշնամիները. այն գիրքը զոր Վոլթէռ երկրիս երեսէն ջնջել կը սպառնար, բայց որ տակաւ հաղարաններով եւ բիւրերով տպուիլ նոյն այն տարապարանքին մէջ ուր առանձնօք յոխորտացող Վոլթէռի սպառնալիքները կը տպուէին. այն գիրքը որու մասին Թոմ Բէյն կը մարգարէանար թէ յիսուն տարի չանցած պիտի աչնչանայ, բայց որմէ Աստուածաշունչի ընկերութիւնները ամէն տարի միլիոնաւոր նորանոր օրինակներ կը տարածեն. այն գիրքը որ թարգմանուած է աւելի քան երկու հարիւր լեզուներու, եւ որու վրայ մարդկային միտքը զրած է աւելի քան եօթանասուն հազար հատոր գիրք: Ի՞ մի բան այս է այն գիրքը որ ուրիշ ո եւ է գրքէ աւելի պիտի նպաստէ երիտասարդին կեանքի պայքարին մէջ յաջողելու եւ ճշմարիտ մարդկութեան հասնելու, մինչեւ իսկ ենթադրելով որ ներշնչեալ չէ:

Ս. Կ. ՍԷՔԻԼԻԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՔ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՆԿՈՒԹԵՆԷՆ

(ԼՕՆԿ ՖԻԼԼՕ)

1

Գրուբիւն. (*Ինկած յոտս Աստուածոյ*) *Դիմա, Տէր, Դիմա. մի՛ վրկէ զմարդկութիւն զոր դու ստեղծեցիր. մի թողուր որ խարուած հոգիք կորնչին մշտնջենապէս:*

Աղաղակութիւն. Անկարելի է այդ, անկարելի. երբ զրիր զայն, Տէր ի պարտիզին, արգիլեալ ծառոյն պտղէն կերաւ նա եւ պարտի մեռնիլ:

Գրուբիւն. Դիմա, Տէր, թող նորա ղզացած ղղումը քաւէ իր անհնազանդութիւն. մի թողուր որ մարդոյ յանցանաց պատուէն անվախման թշուառութիւն լինի:

Աղաղակութիւն. Ի՞նչ համեմատական ղղումի կրնայ ղղալ մարդ այսքան մեծ մեղքի մը համար: Արգիլեալ ծառոյն պտղէն կերաւ նա եւ պարտի դատապարտուիլ:

Աստուած. Պիտի փրկուի նա, եթէ երկրի սահմանաց մէջ գտնուի մեղքէ ազատ մի անձ, որ ի փրկանս իւր ցեղակցաց մեռնիլ յանձն առնու:

Զորս Առաքինութիւնք. Տէր, փնտռեցինք մենք բոլոր աշխարհի մէջ կեդրոնէն մինչեւ ցվերջին ծայր, բայց չգրցինք գտնել մի այդպիսի մահկանացու, յուսահատ վերադարձանք:

Իրաւատութիւն. Ոչ մի մահկանացու, այլ մարմնացեալ մի Աստուած կրնայ ի գլուխ հանել զայս գործ փրկութեան:

Աստուած. Դնա՛, ուրեմն, ո՛վ իմ սիրեցեալ որդի, դու միայն կրնաս մարդկան փրկագործութիւնն ի գլուխ հանել, դո՛ւ միայն կրնաս յաղթանակել սատանայի ու դժոխոց վերայ:

2. ՀՐԵՇՏԱԿՆ ԵՕԹՆ ՄՈԼՈՐԱԿԱՑ ԿԸ ԲԵՐԷՆ ՄՈԼՈՐԱԿՔ ԲԷՔԼԷՀԷՄՈՒ

Հրեշտակք. Մենք Հրեշտակք եօթն մոլորակաց, երկնային փայլիլեան դաշտիս մէջէ ծննդեան լուսաւորն կը բերենք: եւ կ'ընծայեմք եօթն առաքինութիւններ, իբրեւ անգին գոհարներ, Քրիստոսի, մեր նորածին թագաւորին թագին ի զարդ:

Ռաֆայէլ. Արեգական Հրեշտակն եմ ես, որ բոցավառ անիւներ թաւալիլ ըսկսան երբ Ամենակարողին չունչը ըսաւ խաւարի ու գիշերոյ. լոյս ըլլայ, եւ լոյս եղաւ: կը բերեմ ես հաւատոյ ընծայն:

Գաբրիէլ. Լուսնոյ Հրեշտակն եմ ես, որ մթագնեալ է այժմ այլ վաղ իսկ լուսափայլ պիտի. մերձաւորագոյնն եմ երկրի եւ իմ ճաճանչս կը լուսաւորէ գիշերոյ խաւարն: կը բերեմ ես յուսոյ ընծայն:

Հրեշտակ. Հրեշտակն եմ ես սիրոյ երկնային մարմնոյն, երեկոյեան այն բոցանշոյլ լուսոյն որ կը փայլի սիրահարաց առանձնութեանց, բոլոր երջանիկ բնակարանաց վրայ: կը նուիրեմ նմա սէր:

Զօսիակէլ. Լուսնթաղ մոլորակն է իմս, մեծագոյնն բոլոր մոլորակաց: կը բերեմ ես Արդարութիւն, որ կը քաւէ:

Միխայէլ. Փայլածու մոլորակն, մերձաւորագոյնն արեգական է իմ բնակավայր, եւ երկնային սրընթաց երագութեամբ կը փութամ բերել ես Պարկեշտութեան երկնային ընծան:

Ուրիէլ. Հրատի Սպասարկուն եմ ես, զօրեղագունէն ի մոլորակս: Կուտամ ես Արիութիւն:

Օրիփէլ. Երկնային փայլուն բանակին բոլոր անդամից հեռաւորագունէն, Նեպտոնի հրեշտակն եմ ես, եւ միջոցի այդ անծայր, ընդարձակ հեռաւորութենէն կը բերեմ ես վերջին ընծան, ժուժկալութիւն:

3 ԻՄԱՍՏՈՒՆՔ ԱՐԵԻԵԼԻՑ

Պանդոկին մէջ. Կոյան եւ Որդին, երեք մոգ թագաւորք, Գասպար, Մէլքոն եւ Պաղտասար, ներս կը մտնեն:

Գասպար. Ողջոյն առ քեզ, Նազարէթացի Յիսուս, մսուրի մը մէջ թէեւ կը ննջես, մեծագոյն ես դու քան զկեանս եւ զմահ, մեծագոյն քան զինդուրիւն եւ թշուառութիւն: Սա խաչն մաքառում, աշխատանք ու տառապանք կը գուշակէ. վտանգի ու մթութեան զաւառի մը մէջ է քու կենացդ ճանապարհ:

Մէլհոն. Ողջոյն առ քեզ, Թագաւորդ երուսաղէմի. թէեւ նուաստաբար ծնած ի Բեթլէհէմ, արքունական մի թագ եւ զաւազան կսպասեն ճակտիդ ու ձեռացդ: Սէրն է քու զաւազան եւ թագդ ալ՝ խաչ: Մեծագոյն կարօտութեանդ մէջ, հրեշտակներդ խոյս պիտի տան ի քէն:

Պաղտասար. Ողջոյն առ քեզ, Քրիստոս՝ Քրիստոնէութեան: Ամբողջ երկրի վրայ թագաւորութիւնդ հոգեւոր պիտի գայ, անունդ պիտի պաշտեն բոլոր մարդիկ, խաղաղութիւն եւ հաճութիւն պիտի տիրէ ի մարդիկ, գամ մի եւս պիտի վերադառնայ Ոսկեդարն մարդկութեան:

Մանուկն Յիսուս. Քրիստոս, Որդին Աստուծոյ եմ ես. ծնած աստ տառապելու եւ մեռնելու ըստ մարգարէութեան, որպէս զի ազատին մարդիկ:

Կոյան. Եւ արդ, առէք սա հանդերձներն որ կը սպատեն պինք ու պահեցէք իրրեւ գանձ թանկագին. այսու կը յայտնեմք մեր ընտրհակալութիւն չունիմք այլ ինչ ի նուէր:

(Կուտայ խանճարուրի լաթերն, եւ կը մեկնին).

4. ՓԱԽՈՒՍՏ ՅԷԳԻՊՏՈՍ

Գիշերային ճամբորդութիւն. Կոյան եւ Որդին նստած իշու մը վրայ, մինչ Յովսեփ կ'առաջնորդէ:

Մարիամ. Մի քիչ դադար առնունք հոս, սա հովանաւոր ծառոց ներքեւ, ուր կարմրալանջք կերգեն իրենց զուարդութեան մեղեդիները:

Յովսեփ. Համեհին փոկն թուլցած է ամբողջ օրն ձեր այս ու այն կողմ ծռելէն. կարծեմ խաղ մ'է ձեզ համար հեծնել եւ մանուկը բռնել:

Մարիամ. Լսէ, ինչ քաղցր կը դայլայլեն թռչնիկք, իբր թէ կողջունեն իրենց մանուկ թագաւորն: Պիտի երթամ սա մօտակայ առուակն լուանալու համար իւր փոքրիկ ձորձեր:

Յովսեփ. Եւ ես լաւ մը պիտի կապեմ հէքը, զի մի գուցէ քակուելով փախչի. այծի մը չափ չարաճճի է:

(Մարիամ կը մեկնի դէպ աղբիւրն)

Մարիամ. Ո՜հ Յովսեփ. չատ վախցայ, զի մարդիկ կը ննջեն գայ տուներին ներքեւ, կը վախնամ թէ պիտի բռնեն զմեզ կողոպտեն ու հալածեն:

(Հուսկ մը աւազակներ կը տեսնուին որոց երկուքը կ'ելնեն ու կը յարաջանան դէպի Յովսէփ):

Տրնահոս. Տուր ինձ ոսկիդ անպիտան:

Յովսեփ. Կաղաչեմ, տէր, թող զիս չունիմ ես ատակ:

Տրնահոս. Տուր ինձ ատակդ:

Տիտոս. Ընկեր, թող որ այս բարի մարդիկ մեկնին խաղաղութեամբ:

Տրնահոս. Թող վճարեն նախ իրենց փրկանքը եւ ապա մեկնին,

Տիտոս. Սա քառասուն կտոր արծաթին կուտամ այս խեղճերուն համար. մի զրկիր տառոց:

Մարիամ. Աստուած ողորմի քեզ դատաստանին օրը:

Ցիսուս. Երեսուն տարի վերջ պիտի մեռնիմ ես յերուսաղէմ. պիտի բարձրացնեն զիս հրեայք անիծեալ խաչին վրայ. իմ աջ ու ձախ կողմն այս երկու աւազակներն պիտի խաչուին եւ Տիտոս ի Դըբահատ պիտի վերանայ ընդ իս։

(Փողերու եւ ձիոց ձայներ կը լսուին, խումբ մը զինուորներ կը տեսնուին եւ ի փախուստ կը դառնան աւազակք)։

Է. Քրիստոս կը-խաղայ իւր ընկերաց հետ։

Ցիսուս. Տարաւին անցած է, եկէք խաղանք, ցեխէ ձիճեռնակներ չինենք գետոյն եզերքը։

Ցուդա. Տեսէք ինչպէս յորդած է առուակն, մարգագետինն ծածկուած է ջրով։

(Փոքրիկ առուակներ կը չինեն գետոյն քովէ, որոցմէ ջուրն հոսելով փոքրիկ լճակներ կը կազմէ. Ցիսուս կը չինէ տասներկու ձիճեռնակներ եւ միւս տղայք ալ։)

Ցիսուս. Նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք, ինչ գեղեցիկ չինեցի ես իմ ձիճեռնակներս լճակին եզերքը, ահա իրենց վիզերը կը ծռեն ջուր խմելու. այժմ երգել պիտի տամ անոնց եւ պիտի թռչին հեռի. չատ հեռի՛ ու ոչ ես պիտի վերադառնան այս գետոյն եզերքը։

Ցուդա. Չես կրնար ընել զայդ. ցեխ են նոքա միայն, չեն կրնար երգել ոչ ալ թռչիլ։

Ցիսուս. Թռէ՛ք, թռէ՛ք, ձիճեռնակք, ազատ էք դուք, եւ մինչ կապրիք յիշեցէք զիս որ ձեռքերով չինեցի զձեզ։

(Ցիսուս ձեռքերն իրարու կը զարնէ եւ ձիճեռնակներն կը թռչին երգելով։)

Ցուդա. Վհուկ մ'ես դու գիտեմ, մայրս յաճախ այսպէս կ'ըսէ ինձ, այլ եւս չպիտի խաղամ քեզ հետ։

(Կը զարնէ Ցիսուսի աջ կողին)։

Ցիսուս. Ո՛հ, Ցուդա իմ աջ կողմիս զարկիր եւ երբ խաչուիմ ես, այդ կողս պիտի խոցեն։

Աւետիս Խ. Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՆՄԱՆԵԱՑ ՍԻՐՈՑՆ ՀԱՄԱՐ

Մարդկութիւնն՝ այնչափ չէ վերնասուած սուրբն և պատահական հիւանդութիւններէն, որչափ ոգելից ըմպելեաց արբեցութենէն։ Շատեր մեզի հետ, քաջապէս համոզուած են այս պժգալի ունակութեան կործանարար լինելուն. սակայն աւա՛ղ, գիտնալով հանդերձ, նորէն անհամար մարդիկ կերթան լողալու այդ թունալից ովկիանին մէջ։ Աչդարեւ արդահատելի է այդպիսեաց վիճակն, և կարժէ դարմանին վրայ խորհիլ։

Արբեցութեան յոռի սխալն՝ որ պաշտօն առած է մարդկութիւնն ամբողջ աւեր ու քանդ ընելու, մեր մէջ մուտ գտած օրէն ի վեր չերթածը չէ մբնայած. անէծք, մոլի և քաղաքակիր աշխարհ, զղուելի և զազրելի հիւանդութիւնք, պատահական մահք և ընտանեկան սրտաճմլիկ տեսարանք ընդհանրապէս արդիւնք են արբեցութեան։ Անգութը՝ յանդգնած է մինչև իսկ, սիրելին իւր պաշտելիէն և պաշտելին իւր սիրելիէն կորզելու։

Աղնիւ ընթերցող, ահա հնտախտն՝ որ ժամանակին մեծ անգթութիւններ գործեց, այսօր կը դողայ մաքրութեան ընդառաջ։ Սուրն՝ որ ժամանակին մարդկութեան գլխուն անհամար փորձանքներ բերաւ, կը տեսնենք որ այսօր պատերուն վրայ միայն կախուած է իբր զարդ հնութեան։ Եւ վերջապէս այսօր նմանօրինակ առիթն զեչու ջնասակար ունակութեանց, հիւանդութեանց առիթն առնուլ կը խորհուի, ինչո՞ւ չը խորհ-

ուի ուրեմն արբեցութեան չընդհանրանալուն վրայ։ Արդի դառն կսկիծով կըսեմ որ, գաւառացի մէջ աւելի շատ ու մեծ փորձանքներու ենթակայ ըլած է ղմարդկութիւն, քաղաքէն՝ որ աւելի յառաջանայ։ Սմեն ազգամիա և բարեսիրտ հայու պատասխանն պիտի ըլլայ անշուշտ, ա՛չ։ Ուրեմն, այսպիսի չարիք մը մեր մէջէն այն աստեն միայն կրնանք յաջողիլ վերցնել, երբ մեր մեծ մարդերը հեռի մնան արբենալէ։ Ակներեւ և բնական օրէնք մ՚է որ, ursով, մsիով և suրիիով մեծ մարդերը *ամենամեծ* բարոյական կամ հակառակն ազդեցութիւնն կրնան ունենալ փոքրերուն վրայ։ Եւ քանի որ պոfրերուն մեծերէն ազդուելու դրութիւնն բնական է, այս աւելի, արբեցութեան ոչ ծաւալման համար, իրր միակ դարմանն կը խորհիմ, և միանգամայն կը խնդրեմ մեր եկեղեցականաց. Հայրերէնէնան ոչ եկեղեցական մեծերէն * որ, իրենց տկար նմանեցայ սիրոյն և օգտին համար հաճին հրաժարելու Բաղտասարեան ուխտին անդամակցութենէն. ինչպէս, արդէն պրազան առաքեալն Պօղոս իր թուղթերէն միոյն մէջ ծանպէս կը գրէ. «եթէ կերակուր պատճառ ըլայ եղբայրն իմ, ա՛չ կերայց միս յաւիտեան»։ Ամենադիւրին և ամենաօդտակար միջոցն այս է ընթերցո՛ղ բարեկամք, եթէ կուզենք որ մեր եղբայրներն ալ բարեկեցի՛կ և բարի մարդեր ըլլան։

Այսպիսեաւ չատ մը ընտանիքներու երջանկութեանն ու վրկութիւնը պատճառ կըլլամք։ Ասկէ աւելի մեծ իՙնչ գոհ և ազդմութիւն կրնայ ըլլալ Ա՛զնիւ Ընթերցող։

Մաղնիսա Մ. Ս. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻ ԻՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Վերջին գրեթէ կէս դարու միջոցին Գերման ազգին ունեցած յառաջադիմութիւնն վաճառականութեան և արհեստից մէջ այնպիսի իրողութիւն մ՚է, որ առաջնակարգ համարուելու համբաւին զանոնք իրաւամբ արժանացուցած է. մինչդեռ ասկէ իրր քառասուն տարի առաջ ազգային վաճառականութիւն ըսուած բան մը հազիւ գիտցուած էր իր մէջ։ Եւ արդարեւ կարի հետաքրքրութեամբ պարտիմք հարցնել Ձէ՛ք ինչ զաղտնիք կայ ասոր մէջ, և մեր այս հարցման պատասխանն առնելու հետամուտ ըլլալ անօգուտ չըլլար մեր ազգին արդի վիճակին։

Նշանաւոր և հմուտ Անգլիացի մը ըսած է Ձէ՛ք, «Գործարարութեան մէջ գերմանացւոց բռնած ընթացքը և դրութիւնը շատ աւելի յարմարութիւն ունի լաւ գործի մարդ հասցնելու։» Եւ կը յաւելու նաեւ, «գերմանացիք բնութեամբ ամենակարեւոր յատկութիւն մը ունին որ է, անոնք մասնաւոր յաջողակութիւն մը ունին ինքզինքնին գոնուած պարագաներնուն յարմարցնելու, և ինչ ժողովրդեան մէջ որ բնակին, անոնց սովորութեանց կը համաձայնին։ Գերմանացիք յաւէտ աշխատութեան կամ գործի սիրահար են քան Ձէ՛ք շահու։ Նոքա գործոյ մը գլուխ եղած ժամանակնին իրենց գլխաւոր հաճութիւնը յաւէտ նոյն գործին յաջողութեանը և յառաջ երթալուն մէջ է, քան Ձէ՛ք իրենց ստակ վաս-

* Անոնք որ չունին արբեցութեան յատկ ուշադրութիւն, յորդորի բացատրութիւն կրնդունիմ.

տըկելուն : Այլք գործ մը ընելուն մէջ գլխաւոր նպատակին հարատեւութիւն դիզել է , բայց անոնց գործ կամ արհեստ ծաղկեցնել : Ի՞նչպէս կըլլայ որ մէկ բանի մէջ Գերմանք կը յաջողին և նոյն բանի մէջ այլք ետ կը մնան . կամ ինչպէս կըլլայ որ վաճառականութեան մէջ այսչափ արագ յառաջ կը խաղան անոնք և քան զայլս կը գերազանցեն . իմ համոզումս այս է որ գլխաւոր պատճառներէն մին ճիշդ այս յիշածս է :

Թէպէտեւ կընդունիմ որ գերմանական այս արագ յաջողութեան նախնական պատճառը կարգաւորեալ դրութիւնով աւանդեալ ողջամիտ դաստիարակութիւններն էր գլխաւորապէս , սակայն և այնպէս կը հաւատամ Թէ անոնց ազգային բնաւորական այն գովելի յատկութիւնք ալ՝ յարատեւութիւն , խոհական չարքաշութիւն և անշահախնդիր աշխատասիրութիւն , այդ գաղտնիքը լուսաբանող բացատրութիւններ են : »

Ուրիշ երեւելի հեղինակ մ'ալ այս գաղտնիքը սա կերպով կը բացատրէ : « Գերմանացւոց վաճառականութեան և առեւտրոյ մէջ ունեցած համազգային ընդարձակ և յաջող յառաջադիմութիւնը գլխաւորապէս « Դպրոց գործնական ուսանց » կոչուած դրութեան արդիւնքն է : Այս կարգի դպրոցաց միւս վարժարաններէն ունեցած տարբերութիւնը սա է Թէ , մինչդեռ վերջիններուն մէջ բարձր ուսմունքներ , տրամաբանութիւն , իմաստասիրական սկզբունքներ, հին լեզուներ և նախնի գրականութիւն եւն . կաւանդուի , այս դպրոցներուն մէջ ընդհակառակն արդի լեզուն ու բոլոր գործնական ուսումներն կաւանդուին : Այս ձեով աւանդեալ դաստիարակութեամբ կարգ մը մարդիկ յառաջ կու գան ժողովրդեան մէջ , որք բնականապէս ջերմ հաճութիւն մ'ունին բոլոր գործնական իրաց մէջ : Սոքա կարի կը զուարճանան արհեստից և մեքենայից մէջ նորանոր գիւտեր ընելով , կամ տեսակ տեսակ ապրանք կամ ձեռակերտներ հնարելով. մինչդեռ ուրիշ երիտասարդք ունայն խաղերով կը զուարճանան : Գնա այդ դպրոցներէն ելած գերմանացի երիտասարդաց ընկերական շրջանին մէջ , պիտի տեսնես որ նոքա շատ մը օգտակար բաներու վրայ ալ կը խօսին այնպիսի վարմունք և աշխոյժ ոգւով մը , որ լսողին զմայլում կը պատճառէ և կզգաս Թէ սոքա ոչ միայն Գերմանիոյ , այլ ամեն երկրի քաղաքականութեանը յարմարութիւն ունեցող անձինք են :

Բացի բոլոր այս դպրոցներէն բոլոր Գերմանիոյ մէջ նաեւ բազում վաճառականական դպրոցներ կան յորս երիտասարդք կը մտնեն յատուկ վաճառականութեան արհեստը և գրագրութեան կանոնները ուսանելու համար :

Այս կարի հետաքրքրական խնդրոյն նկատմամբ անաւասիկ ուրիշ անձի մը տուած պատասխանն ալ :

« Երբոր առաջին անգամ Սինկափոր գացի , կըսէ յիշեալ անձը , այդ առեւտրական ծաղկեալ քաղաքին մէջ գերմանական տուն մը անգամ չկար . սակայն հիմա Թէ Մուռլ , Թէ հարատութեամբ և Թէ ստացած դիրքովնին Անգլիացւոց հաւասարած են , և նոյն բանը տեսած եմ նաեւ Փենանկի մէջ:

Մէյանի մէջ՝ որ գաղիացի գաղթականաց ձեռքն է , ուր բրինձի առեւտուրը խիստ նշանաւոր է , այս շահաւէտ առեւտուրը մեծաւ մասամբ գերմանացի վաճառականաց ձեռքն էր զորս պատերազմին ժամանակը դուրս ըրին գաղիացիք, բայց վերջը նորէն դարձան և նախկին դիրքերնին բռնեցին: Ասկէ իբր տասնեհինգ տարի առաջ հրատարակուած ժամանակագրութեան մը արուած ցանկին նայելով յիշեալ գաղթականութեան մէջ քառնեհինգ գերմանա-

կան տուներ կային, իսկ անգղիացի միայն քսան երկու:

Ջինաստանու Հիւսիսային նահանգաց առևտրական մեծ կեդրոնը գերմանացի վաճառականներու ձեռքն է: Նոյնպէս շատ ուրիշ առևտրական օտար նաւահանգիստներու մէջ պիտի տեսնես շատ գերմանացի վաճառականներ, որք լուրջ աշխատիմբ կաշխատին ապագայ ապահովելու տենչով:

Իբր անխախտ կանոն մը, այս վաճառականաց ամենուն ալ զրագիրք երիտասարդ գերմանացիներ են, որոց առած ուսումն ու դաստիարակութիւնը անհուն գերազանց է ուրիշներէն, և նոյնպէս բարուց կողմանէ բանած գիրքերնին ուրիշներէ աւելի բարձր է:

Արդ՝ ես այսպէս կը հաւատամ Թէ գերմանական ազգին վաճառականութեան մէջ ըրած հակայական յառաջադիմութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկ բանին այս բաներն են:»

ԳԱԻԱԶԱՆՆ Ի ԴՊՐՈՑԻ

«Բիւրակն» հանդիսացաւ Հանդիսի մէջ վերջերս լոյս տեսնող «ընտանի դէմքեր» և «ընտանի վայրեր» հեղինակութիւնք մեծ շահագրգռութիւն մը գարձուցին յիս նկատմամբ նոցա ներքեւ յառաջած ժողովրդային և կրթական ամենակենսական և պիտանի նիւթոց և մինչեւ իսկ բանաձեւութեան իմ երախտագիտութեանս վրայ առ նոցա իմաստասիրող հրաշեալ և ողջամիտ երկողն, առ Մեծանուն Ռոլսէի էֆ. ի, որ գիտէ այնքան հաճելի, յանկուցիչ, ինչպէս նաև զհասցուցիչ կերպով պարզել իւր տեսութիւններն հանդէպ ընկերութեան:

Այժմ ես՝ ճանչնալով հանդերձ զիմ տկարութիւն ի միջամտութեան այս մեծ խնդրոց, բայց և չկարենալով ճնշել մի բուռն տենչ առ այն՝ կը համարձակիմ ձեռնարկել առաջնոր սակաւ մի բացատրել գաւազանի դերն ի դպրոցի: Այլ չեմ կրնար քմծիծաղ մը զսպել այժմ, մտածելով կամ ակն յանդիման ունենալով իրենց խեղ, յամառ և վէս սանուց անբռնաբարելի ըմբռստութիւններէն մտքով չարչարուած եւ հոգւով խարկուած, տոչորուած և զայրոյթի ու վրէժի կիրքով բռնկած ուսուցիչներէ ոմանք, որք անշուշտ ծափ պիտի հարկանէին և ազնիւ աղաղակէին ինձ եթէ իմ գաղափարաւ չառաջնորդուած զբաղէին իրենց հակամիտութիւններն, կամ, փայփայուած իրենց կիրքերն ի մասին իշխանութեան (որ առ այսպիսիս սահմանաւորուած կը լինի դպրոցաց վարչական մասնիններէ կամ անօրէնութիւններէ) կոփահարելու և գանակոծ առնելու իւրովհանն: Եւ կամ Թերեւս խորշանքն զրգռեմ իմ վրայ այլազգ այնպիսի ծայրայեղականաց, որք վասն գաւազանին պատժոյն գոչեն, «վերցուր» այնքան բարձր որքան կրնան:

Արդարեւ են ոմանք, որք գաւազանն դպրոցներէ իսպառ վերցնել պիտի բըւէարկեն եռանդեամբ, և այլք՝ տխմարք և գոեհիկք յաւէտ, որք իրենց կարծեաց առջեւ գաւազանն ունին իբրեւ ամենայն միջոց վարժեցուցման, պիտի ըսեն ոչ: Առաջինք՝ իրենց առջեւ ունենալով հին օրերու փաղաքաւն, ապշեցուցիչ, անսանացուցիչ զործին, չեն կրնար ճանչնալ Թէ ինչպէս կը չափազանցեն. և վերջինք անընկճելի չարաճճիներ բռնելով օրինակ, պարծենալ, չեն գիտեր Թէ ի՞նչու խիստ կը հանդարտին իրենց այլոց գաղափարք, և կամ ինչ կայ դատապարտելի իրենց ծրագրին մէջ:

Գաւազան, անտարակոյս, չէ միայն միջոց կամ գործի պատժոյ, սակայն,

մեր դիտողութիւնք այժմ առ այն են սեպհական :

Ո՛և է դպրոցի յառաջդիմութիւնը մէկէ աւելի բաներէ կախումն ունի . դըպրոցի դասընթացը, վարժապետաց բարոյական ուժն ու կառավարութիւնը, մտաւորական կրթովը և մինչեւ իսկ մարմնական դիրքը, ուսուցմանց մեթոդը, նմանօրինակ տեսակէտերով աշակերտաց հանգամանքներն, շէնքի, օդոյ, կերակրոյ եւլն, պարագայներն և սոցա համեմատաչափ բարեկարգ և բազմարժէք վարժոցներ, վարժարաններ: Եւ այս բոլոր միջոցներուն մէջ ըլլալու և յիրաւի կարգ մ'ալ գրաւելու է գաւազանը, որոյ համար հինները « երկինքէն եկած » մակդիրը, վերադիրը կուտային :

Սակայն, մինչդեռ գաւազանը իբրեւ մի միջոց հարկաւոր կը համարինք դըպրոցներու, չենք կրնար դնել զայն իր պաշտօնով ամէն դպրոցի մէջ: Աւտի բնական կը լինի հարցունել, ո՛յք են դպրոցներ յորս հարկ չէ գաւազան և ո՞յք են դպրոցք ոյց հարկ է այն : Այն դպրոցներ, կամ ըսենք բարձրագոյն դպրոցներ, որոց աշակերտք հասուն կը համարուին (չենք սահմաներ հասուն բառը որ խելահասութիւն ընդ չափահասութեան կ'ենթադրէ) չենք կարծեր Թէ ունին պէտք գաւազանի, վասն զի նոցա ուշիմութիւն և դաստդութիւն , նըկատմամբ իրենց անձնական օգտին և դպրոցի այլ եւ այլ օրինաց եւ կարգադրութեան՝ ներքին մղումն կը լինի ի նոսա եւ Թերեւս բաւական լեցունելու պահական, որ տհասներու մէջ գաւազանին է վերապահուած լինել : Ոսօքի մխտական ձեւն Ոոզկով ըսել կուզենք գաւազանն հոն լինելու է, այնպիսի դպրոցներու մէջ, որոց ուսանողաց շատերն կամ ամենն չունին իրենց մէջ ներքին շարժառիթ զիրենք յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ դնելու եւ հնազանդ բալելու, Եթէ ունին առ այս կարողութիւն. վասն զի արդէն ճանչցուած համբակներու եւ ասրուշ բնաւորներու համար ուսանողական կեանքէ դուրս եղող գործեր, արհեստ, Թերեւս յարմարագոյն է :

Մինչեւ այս կէտն բացատրուեցաւ կամ ըսուեցաւ այլ իմն, Թէ գաւազանը տեսակ մը լրացուցիչ է, լրացուցիչ այն միջոցներուն՝ որք հանդերձեալ են հասուն գործել աշակերտն կամ խնդն լինել նորա զարգացման. տատի ահա՛, ուրեմն, հարկ է ցուցանել այդ գործածութեան բնութիւնը, որ պատշաճի եւ ժամանէ այդ նպատակին-ուսանողի օգտին:

Գաւազանն իր այդ պաշտօն կատարելու համար, ըստ ինձ, տեսարանին վրայ երեւելու է վերջին անգամ, ճարտասան պարագայի մէջ իբր վերջին ճար, այսինքն այն ժամանակ, յորում վարժարանի պաշտօնեայք եւ գործիչք գործածած են արդէն իրենց միւս լաւագոյն ազդեցութիւններն. խրախոյս , քաջալեր, խրատ, յորդոր, հրահանգութիւն, յանդիմանութիւն եւ ապատնալիք, յեռոյ ի գործ ածել կ'ուզայ գաւազան երբ այս ամենայն անօգուտ եղած են : Վարժապետն, սակայն, զգույշ լինելու է որ կիրք չերեւի ու այնպէս չմտէ զինքն ի գործողութիւն պատժոյ բռնորում վրէժխնդրութեան եւ բինու զգացումն կը հաղորդէ այդու աշակերտին, որ զայն պատահիր կ'ընէ ապտակելու փոխարինութեան առիթ մը Եէեւ լինի այն յանախ ի վնաս անձին յանդուգնութիւն մը . պարագայ՝ որ մահանք եւ յանդուգնութիւն, երկու վատթարագոյն մոլութիւնք կը անկէ եւ կը մշակէ ի սրտի ուսնին : Իմ փորձառութենէս բաղելով, յոյժ օգտակար կը լինի պատիժն յորժամ վարժապետի պաղարիւն եւ լուրջ խօսքերով.

ապացուցեալ լինի նորա կարեւորութիւն եւ աշակերտն եւս հաւանեցուցեալ նմա արժանի լինելոյն:

Ոմանք զընտանիք նմանեցուցած են փոքրիկ Թագաւորութեան. այս նմանութիւն աւելի եւս կը պատշաճի դպրոցին, ուր իշխանութիւնն մանաւանդ անձի կամ անձանց յատուկ է եւ հպատակութիւնն ընդհանրութեան, ուսանողաց, որք սակայն, կը տրոհին բարձրագոյն եւ խոնարհագոյն բազում կարգերու, աւելի եւս կարծես ճշդելով զայդ նմանութիւն: Յարաբերութեանց հանգամանք ի դպրոցի եթէ լինի միշտ սիրոյ եւ բարեկամութեան լաւագոյն է. այլ անկարելի է որ միշտ այս ըղձից պատուղն միայն զտնուի անդ ու չերեւին ինչ ինչ «դառնութեան արմատներ», որք իրաւունք տան այդ նուիրական յարկի ներքեւ զոյ եղած իշխանութեանց հատանել զայնոսիկ հատիչ գործեաւ, զաւազանաւ: Բայց ամեն ուրեք եւ յամենայն ժամ խոհեմութիւնն լինելու է առաջնորդ եւ վարժապետն, վերակացուն կամ ո՛վ եւ իցէ չ'պարտի գործածել զայդ ուղղիչ արտօնութիւն չարաչար եւ բուռն յուզման պահու: Վարժապետն, ինչպէս կ'ըսէր Եղիայ, ոչ «արիւն պատցնելու է գրասեղաններուն վրայ սանուց քթերէն» եւ ոչ ալ չախչախելու է նոցա քիմն ու բերան, զանկն ու իրան. այս կերպ ծեծ վարժապետին համար բարբարոսութիւն եւ սանին համար անասնացուցումն է: Որքան արդարեւ պատասխանատու է այս օրինակ դէպք մէջ ուսուցիչն եւ ի՛նչպէս, որչափ հաւկառակ կը վարուի իւր կոչման, երբ փոխանակ ազնուացուցման սորուկ առնէ իւր ձեռնասունն:

Վարժապետին սիրելի եւ հաճոյ լինելսանուց միջոցն ի կանոնաւորութեան է, (վասնզի յաճախ այդ հաճոյ լինել՝ աշակերտաց վարժապետի անկարողութենէն առիթ առնելով իրենց բաղձանաց անարգել կերպիւ կատարելէ յառաջ կուգայ) պատիւ մ'է եւ բան մը, որ կը համբաւէ զիւր կարողութիւն եւ ձեռնհասութիւն: Սակայն, ադկէ աւելի եւ ամենէն առաջ է վարժապետին իւր անձն ի դպրոցի ընծայել մեծարու եւ պատկառելի: Եւ վարժապետն այս դիրքն գրաւելու համար՝ ինչպէս վեհանձնութիւնը ձեռնհասութիւնը եւ իւր պաշտօնի ուրիշ արժանաւոր առանձնայատկութիւնք, նոյնպէս նաեւ յաճախ գաւազանը կրնայ մեկնածու լինել, մէկ եւ նա յատուկ դիտում եւ հետամտութիւն ունենալու չէ առ այդ:

Վերջապէս դպրոցաց ոմանց կանոնաւորութեան համար, որոյ համար վարժապետի պատկառելիութիւն անհրաժեշտ մի պայման է, հարկ է պատիժ-գաւազան. բայց որքա՛ն հարցուի Թերեւս. իրեւ ապտակ կամ հարուած անհնար է անվրէպ մի Թիւ որոշել համ դոցա զօրութիւնն եւ ուժգնութիւնն կշռել, բայց կրնայ դրուիլ Թերեւս զոհացուցիչ եւ հաճելի մի սկզբունք, պատիժն լինելու է **ԵՐԿԻՒՂ ԱՋԴԵԼՈՒ ՉԱՓ**, սկզբունք որ կը փոփոխի անշուշտ ընդ անձինս եւ ընպ պարագայս զոր ճանաչել պատժողին է անկ:

Ըստ մեր խոնարհ կարծեաց քանի որ մանկութիւն ե Թերութիւնք կան, քանի որ դպրոցի տուրբ ծոցին մէջ հաւաքուղ մատաղերամ ազգին մէջ չեն պակսիր յուլացողք, խաղացողք, նանրասէրք եւ այլք, զոյութիւն պիտի ունենայ նաեւ գաւազանն, որոյ գործածութեան առիթ հաճելի է ինձ յանձնարարել այս անշուք և անկատար բայց և Թերեւս օգտակար դիտողութիւններն իմ համայն պաշտօնակցաց, յորս ուրախութիւն եւ մխիթարութիւն է ինձ կարծել փոքրա-

գոյնն եմ ես : Կը խորհիմ, գարձեալ, մինչև հոս նուազ քան ըսած կ'ըլլամ քան զբարոյագէտ իմաստուն հեղինակն Առակաց գրքի, որոյ յորդորն է, « Տըղայէն զաւազանը մի կարեր, վասնզի Թէ որ զանիկա ծեծես, չ'մեռնիր: Դուն անիկա զաւազանով կը ծեծես, բայց անոր հոգին դժոխքէն կ'ազատես : »

Հասկ ուրեմն, այն հարց, մարց, ուսուցչաց և խնամակալաց համար եւս, որք իրենց մանկտւոյն վրայ անխիստ և տգէտ, գրգանք և զարգացանք մ'ուներն միայն, իմ կրկնանէ այսքան խօսքերու կը յանգնում Սողոմոնի խօսքն, « Մանուկին սրտին մէջ յիմարութիւնը կապուած է, գանիկայ խրատին գաւազանը կը հեռացնէ անկէ » :

Մուշ ՄԻՀՐԱՆ Ց. ԴԱՐԲԻԵԼԵԱՆ

ԼՈՒՍՆԹԱՓ ՄՈԼՈՐԱԿԸ

Լուսնեակի տրամագիծն է 89,000 մղոն, և իր տարեկան շրջանը անգամ մը միայն կը կատարէ մեր 11 տարուց ժամանակամիջոցի մէջ, 490,000,000 մղոն արեգակէն հեռի լինելով : Արեգակ նային դրութեան մէջ մեծագոյն մոլորակն է այս, որ 1,400 անգամ մեծ է մեր երկրէն: Իր օրական շրջանը 9 ժամ և 55 րոպէէն կը կատարէ. մէկ ժամուան մէջ իր հասարակածին մակերեւոյթը 28,000 մղոն շարժում ունի: Այս շարժում քան անգամ աւելի արագ է մեր երկրի հասարակածին վրայի շարժումէն:

Արեւակէն յետոյ ամենէն աւելի փայլուն մոլորակն Լուսնեակն է, մէկ պէտս արեգական լոյսն ու ջերմութիւնը 25 անգամ նուազ է մեր երկրէն իր վրայ: Սոյն մոլորակը ուրիշ ամէն մոլորակներէն կը տարբերի իր երեւոյթներովը, որովհետեւ իր սկաւառակին վրայէն մէկ կողմէն դէպ 'ի միւս կողմ կամարներ կամ գօտիներ կ'անցնին, որք մէկ մուտ մէկ երեւոյթով փոփոխական են: Երբեմն ասոնցմէ եօթն կամ ութ հատ կը տեսնուին, որոց մէկ քանին իւր մակերեւոյթին մէկ կողմէն մինչեւ միւսը կ'անցնին. և ուրիշները կտրած կ'երեւին :

Գիտնականք զանազան կարծիք ունեցած են սոյն երեւոյթից նկատմամբ : Ոմանք կարծեցին Թէ այն գօտիները ամպեր են, և ուրիշներ կարծեցին Թէ անոնք նշան են բնական այն մեծ փոփոխութիւններուն կամ շրջաններուն որ միշտ այն մոլորակին մակերեւոյթը կը փոխեն: Եւ սակայն հաւանականը այն է որ այս երեւոյթները այնպիսի պատճառներէ յառաջ եկած լինին, որոց նկատմամբ Մերեաս մենք կատարեալ տեղեկութիւն պիտի չկրնանք ունենալ ներկայ վիճակնուս մէջ: Լուսնեակը չորս արբանեակ կամ լուսիններ ունի, որոցմէ երկուքը երբեմն լոկ աչօք կը տեսնուին: Այս արբանեակներն նորա շուրջը կը շրջին, և իրենց տարեկան ընթացքին մէջ անոր ծառայութիւն կ'ընեն, ինչպէս որ լուսինը կ'ընէ մեր երկրին: Իրենց շրջանը տարբեր ժամանակներու մէջ կը կատարեն, ամենէն կարճ շրջանը 2 օրէ նուազ կը տեւէ, և ամենէն երկարը 17 օր գրեթէ:

Այս արբանեակներն շատ անգամ իրենց գլխաւորին՝ լուսնեակին շուքին մէջ կ'իյնան, և հետեւապէս կը խաւարին: Լուսնեակին արբանեակներուն խաւարումները մեծ զգուշութեամբ զննեցին գիտնականք, վասն զի անոնցմով տեղերուն ստոյգ երկայնութիւնը և լուսոյ արագընթացութիւնը կրցան իմանալ: Կարելի չէ բաց առնել ասա Թէ սոյն խաւարումներով ինչպէս կրնայ գտնուիլ երկայնութիւնը. բայց գիտուած կրնայ իմացուիլ Թէ ինչպէս անոնք լուսոյ երագընթացութիւնը ստուգելու միջոցներ եղան:

Ինչպէս սոյն արբանեկաց միոյն խաւարումը հաշուով 15 րոպէի չափ յառաջ կը լինի երբ երկիրը իւր շրջանին այն մասին վրայ լինի՝ որ խիստ մօտ է լուսընծագի, քան երբ իւր շրջանին լուսընծագէ խիստ հեռի եղած մասին վրայ լինի: Ակն կը զտնուի որ լոյսը 15 րոպէի մէջ կ՚անցնի երկրիս շրջանակէն, և որովհետեւ արեգակը այս շրջանին գրեթէ մէջ տեղն է, 7 րոպէէն պէտք է որ լոյսը արեգակէն մեզ հասնի: Ուրեմն լոյսը 95,000,000 մղոն տեղը՝ որ է մեր հեռաւորութիւնը արեգակէն, 7 րոպէի մէջ կ՚անցնի, ըսել է Թէ մէկ վայրկենի մէջ 200,000 մղոն տեղ կերթայ:

ՏՈՎՍԷՓ Տ. ԳՕՆԹ ՊԷՏ

ՆԱՄԱԿ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Հետեւեալն Մուշի կողմը Մոկոնք գիւղէն Թղթակից մը յղած է, ի հրատարակութիւն:

Ժամանակին սրաձիչ արծիւն շարունակելով զիւր սրընծացութիւն հուսկ յետոյ հասաւ մեզ ունենալով ի քերան աւետարար մի, որ կը յայտնէ զոգեհան հանգոյն Նոյեան աղաւնոյն, մի նոր ժամանակ և կամ նոր ընծացք, յորում պիտի ընծանայ իւր սրընծացութիւնը պահելով: Աւետարար մը այր վերայ կ՚ընծեռնուի սոյն վերնագիրն, **ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐՒ 1894 ԱՄԵԱՑ**, սիրտ ի խինդ և ի ցնծում կ՚ելլեմք ընդ առաջ կողջունեմք զայն խնդագին ու կը հիւրընկալեմք մի սիրալիր ընդունելութեամբ: Նա կը յայտնէ մեզ զարմանօք Թէ որպէս տարի մի նոր երազանման անցաւ ու իբրու կամ Թէ մի ջուր իներաւ ու խորասուզեցաւ ժամանակի և անհունութեան ահեղ ոլկիանին մէջ, Թողուլ միայն պղպջակ մի ի նշան իւր ընկղման:

Նորհրդաւոր է սոյն ժամն և վայրկեան, յորում հասնելով 1893 ամեայ վախճանին կը կանգնիմք 1894 ամեայ սեմին վերայ՝ որ կը բանայ առջեւնիս մի ընդարձակ սրահ բոլորովին անծանօթ մեզ. սակայն անդ մտնելէ առաջ հարկ է մեզ նախ կանգնելով հայել եւ դիտել բոլոր այն երկար ճանապարհներ ու վայրերը որոցմէ անցնելով վայրկենանման և երազաձեւ կ՚Թուի մեզ: Արդ, որպէս իւրաքանչիւր որ պարտաւոր է երեկոյեան լուիկ ժամերուն մէջ մտաբերել իւր նոյն օրուան կենցաղն, Թէ ինչպէս անցուց այն օրն ուղիղն Թէ սխալն գործելով, պիտանին Թէ ումպէտն, օգտակարն Թէ անօգուտն, վերջապէս արդարութե՞ամբ Թէ անիրաւութեամբ. ճիշդ նոյնպէս տարւոյն վախճանին անձնիւր անհատ պարտական է քննել ամբողջ տարուան ընթացքը իմանալու համար Թէ որպէս անցուց զայն: Ուստի, լաւ պարտիմք դիտել բոլոր այն վայրերն որոցմէ անցանք. յիշելով միանգամայն բոլոր պարագայներն ու դէպքերն որոց հանդիպեցանք անցեալ տարուան միջոցին. ու օգտիմք մեզ պատահած բոլոր անճոռնարձերէն, որպէսզի գալիք ժամանակի մէջ նպաստաւոր լինի մեզ աւելի փորձառաբար և դիւրութեամբ անցնիլ նոր և անծանօթ սրահէն:

Քանիներ՛ կային որ չունիմք մեզ հետ այժմ ի միասին վայելելու այս նոր տարուան երջանիկ ժամերն՝ որոնք ա՛հ ժամանակին սրաշարժ կատքին Յաւարտ զոր անիւներուն ներքեւ ճզմուեցան: Այդ ժամանակին տայրատուր մանգաղն անխընայ հնձելով մարդկային կենաց հունձքն, տարաւ մեզմէ զոմանս որք դեռ նոր ծլիլ ու ծաղկիլ սկսած էին, որք խամրեցան իրենց կոկոնին մէջ. տարաւ զոմանս երիտասարդական ծաղկեալ հասակին մէջ որք ահ, ի՛նչ յոյսեր կըսաճէին սրտերնուն մէջ

որ եթէ իրագործուէին պիտի նպաստէին Աստուծոյ փառաց և մարդկութեան օգտին, իսկ նոքա ամենեքին յօդս ցնդեցան և իրենք հնձուելով խամրեցան իբրու վարդ հոտաւէտ, ոմանք ալ հնձուեցան իրենց հաստնութեան ու կատարելութեան մէջ ալեզարդ հերօք որպէս վարդ Յառամեալ, և կամ հունձք պատրաստ ի հնձել : Այսպիսեաւ այժմ չունիմք մեզ հետ շատերը որոնք իրենց գերեզմանական լռութեան վերջին բաժինը առին :

Կը դիտեմք լերինք բարձրաբերձ, ձորք անդնդախոր, դաշտք ընդարձակ որոցմէ անցանք, անցնելով ատեն ատեն յորդահոս գետերէ որ՝ ահ և սոսկում կը պատճառէին մեզ, ատեն ատեն ալ կարկաջահաս առուակներէ որոց զալարագեղ ափանց վերայ հանգիստ կառնէինք. ատեն ատեն կանցնէինք փառաւոր ղբախտային վայրերէ յորս կը բերկրէինք բնութեան գեղեցկութիւնները վայելելով: Ատեն ատեն ալ հակառակ ատոնց կը մագլցէինք սեպացեալ ժայռերէ: Մէյմը արփին ոսկեզօծելով արեւելեան փառահեղ ջինջ ու պայծառ հորիզոնը, իւր վսեմ դիրքով բարձրանալով լուսաճաճանչ ճառագայթներովին կ'ոսկեզօծէր ամեն առարկայ յաշխարհի և ամեն ուրեք շարժում, գործունէութիւն և կեանք կը սփռէր, բերելով իր հետ առաւօտեան մեղմ ու զովարար զեփիւռն խնկաւէտ. մէյմալ փչելով հիւսիսային սառակաշունչ ցրտմբ կը մթագնէին զերկինք, ձիւն ու բուք տեղալով: Երբեմն պարզ և յստակ կը տեսնէինք զերկնակամարն կապուտակ գիշերային լոյս պահերուն մէջ, ուր անթիւ ու անհամար մարմինք երկնային իբր ջահ լուսատու կը բոցավառին և լուսինն արծաթափայլ, Յագուհին երկնաճեմ, յարեւմուտս կընթանայր ընդ հոյլս մոլ երկնային մարմնոց: Երբեմն ալ դէզաղէզ կուտակք սեւ ամպոց երկնադղրդ որոտմամբ հուր և շանթ տեղալով կահաբեկէին զմեզ: Ահա այսպէս նըման սոյն հակառակ իրաց, բաղդին հակառակ պէսպերն պատահեցան մեզ յանցելումն մերթ վայելելով քաղցր և սիրելի ժամանակներ իբրեւ յեզերս խոխոջացող առուակաց հանգիստ միտք և ուրախ հոգի իբրեւ գեղատեսիլ և փառաւոր վայրեր՝ մեզ կը զուարճացնէին, բուրելով իւրեանց ուրախութեան հանգստութեան և զուարթութեան բուրումն, և ուրախ, երջանիկ և բերկրեալ սրտով ու հոգւով զուարթ, ջինջ և պայծառ օրեր կանցուէինք. մերթ տրտմութեան և ախտութեան օրեր: Վերջապէս երբեմն ծիծաղ և ժպիտ կը փայլէին դէմքերնուս վրայ, իսկ հակառակ ատոր երբեմն ալ արտասուաց կալեակներ կը լեցուէին յաչս մեր:

Ծիշենք դարձեալ Թէ արդեօք չունեցանք Թերութիւն և պակասութիւն այդ ճամբորդութեան միջոցին. կրցած բարիքնիս չը զլացա՞նք ընելու ամեն անոնց որք կարօտ էին մեր ձեռնտուութեան. առաջնորդեցի՞նք կոյրին. օգնեցի՞նք անկեալին. մոլորեալն ետ դարձուցի՞նք իր կորստական ճամբայէն. լաւն, պիտանին և օգտակարն ըրի՞նք, Թէ ապրեցանք հակառակ ատոնց: Իբրեւ ծնողք և որդիք կատարեցի՞նք մեր փոխադարձ պարտքեր : Տէրն և ծառան իրենց բաժիններն կատարեցի՞ն. դասատուն և կրթբականը, աշակերտն ու աշխար հականը հաւատարմաբար կատարեցի՞ն իրենց ինկած բաժինը, առաջինք իբր սորվեցնող ու ցուցնող միայն օգտակարն և բարին, իսկ վերջինք իբր ընդունողք և կատարողք: Ի մի բան արդարութեամբ գործեցի՞նք Թէ անիրաւութեամբ՝ եղա՞նք պարտաճանաչ և պարտակատար նախ առ Աստուած իբր Արարիչ, խնամակալ և պահպանող մեր,

սիրելով և պաշտելով զինք երկիւղած ու խոնարհ սրտով և հոգւով: Եւ երկրորդ առ ընկերս սիրելով զնոսա որպէս զանձն մեր ի նկատի առնելով նոցա իրաւունքն, պատիւն և ինչքն:

Անցելոյն վրայ այսպէս ակնարկ նետելէ և այսքան յիշելէ վերջ, կը դառնամք 1894 նոր տարւոյ սրահին սեմէն ներս կը նայիմք ու կը դիտեմք ընդարձակագոյն սրահն՝ որ անյայտ և անծանօթ է ամենուս, յորում ամենայն ինչ գոց, ծածուկ ու մթին է: Թէ սա ո՛րպիսի տեղեր կը պարունակէ իւր ընդարձակ որմոց մէջ, ո՛րպիսի վայրեր ու ճամբաներ կան անկէ անցնելու մինչ հասնիմք միւս դուռն յորմէ դուրս պիտի ելլեմք այդ ընդարձակ սրահէն, եթէ երբեք նորա Տնօրէնն ու Իշխանը տնօրինած ըլլայ որ մեր վախճանը մինչեւ հոն հանգի: Արդ, սոյն անծանօթ սրահն մտնելու համար պէտք ունիմք մշտավառ լապտերի մը որով լուսաւորուի այն մուժ ու խաւարչ տային շաւիղ յորմէ պիտի անցնինք:Ահա սոյն լուսատու ջահն է Յայտնութիւնն Աստուածային, Ս. Գիրք, որ իբրեւ կողմնացոյց պիտի՝ առաջնորդէ մեզ ապահովապէս բոլոր վտանգներէն որ կան մեր առջեւ կենաց ճամբորդութեան միջոցին, պիտի ցուցնէ մեզ ուղիղ ճամբան արդարութեան ու սրբութեան յորմէ ընթանալով պիտի կարենանք հասնիլ երկնային բնակաւանն: Եւ յայնժամ այդ մշտավառ լապտերն ի ձեռին՝ ունենալով՝ պիտի կարենանք ներս անցնիլ աներկիւղ և որպէս ժամանակը նորոգուելով կը գոչեմք ՆՈՐ ՏԱՐԻ, այնպէս ալ Յոյզ մտքերնիս որոշումնիս եւ ջանքերնիս բլլայ նոր և յար ընդ միշտ ի բարին: Գոչեմք ուրեմն բարի եկար ՆՈՐ ՏԱՐԻ փառաւոր եւ երջանիկ տարի. արդեօք բախտը ինչեր պահած է քո մէջդ մեզ հանդիպցնելու՝ յաջողութիւն եւ անյաջողութիւն, ուրախութիւն եւ տրտմութիւն. ժպիտ եւ արտօսր. սակայն որն ալ որ պահուած լինի, ընտրեմք մեզ նշանաբան, «Աչտուած է իմ զօրութիւն» կրեմք ի հոգի մեր կամք. ի սիրտ մեր ջանք. ի միտս մեր ապաւինութիւն առ Աստուած: Գործեմք միայն զայն որ կը պատկանի յօգուտ մարդկութեան և ի փառս Աստուծոյ. յառաջանամք ի բարին ի ճշմարիտն եւ ի կատարեալն: Միշտ անցեալն քննելով և ապառնին խորհելով ներկային զործեմք փութաջան:

Մոկսիմ [Մշոյ] ՄԽԻԹԱՐ Ս. ԵՐԻՑԵԱՆ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ԿԱՊ ՄԸ

Մօտերս դեռահաս ծանօթներէս մին քովս գալով ուզեց առանձին տեսակցիլ հետս: Լաւ ըսի Յողլով զբաղումս, հիմա պատրաստ եմ ընդունիլ ձեր փափաքը: Դեռատի երիտասարդը սկսաւ յուզեալ ձայնիւ խօսիլ թէ ինքը յանձնէ փորձութեան մէջ կիյնայ, նոյն իսկ հակառակ իւր կամքին շատ անգամ կը յաղթուի կրից տակ: Միամտաբար պատմեց մի քանի միջոցներ թէ ինչ են իւր փորձութիւններ, ու նաեւ ինչ միջոցներով ջանացեր է յաղթահարել անոնց: Լռութեամբ ունկնդրեցի մինչեւ որ յարտասուս փղձկելով լրացուց իր խօսքերն:

Յայնժամ առելի իրեն մօտենալով ըսի, բարեկամս, մի յուզուիր այդչափ, շատ ցաւեր իրենց դարմանը և վերքեր իրենց ապեղանին ունին: «Ո՛հ.» ըսաւ « Երբեք չհասկցայ թէ ուրիշներ ինչպէս կը յաղթեն մեղաց ու փորձութեանց: Ի՞նչ է գաղտնիքը խնդրեմ ինձ ալ հաղորդեցէք». —Այո՛ կայ գաղտնիք մը,կուզեմ հաղորդել քեզ ալ և վստահ եմ որ եթէ իմանաս, դուն եւս կարող պիտի լինիս սանձահարել կիրքերդ ու հասնիլ փրկութեան:

Ասկէ բաւական ժամանակ առաջ բա-

բեկամներուս հրաւէրովը գիշերային հանդիսի մը ներկայ գտնուեցայ: Անդ տեսանք շատ մը հետաքրքրական զուարճալի անմեղ խաղեր ու ներկայացումներ, ի մէջ այլոց սա հետեւեալ տեսարանը գրաւեց մեր ուշադրութիւնը: Հրապարակին մէջ սանձարձակ ձի մը, որոյ վրայ հազիւ հինգ տարեկան աղջիկ մը կանգնած զարմանալի ոստնումներ կընէր, մինչդեռ ձին ամենայն արագութեամբ կ'արշաւէր որոշեալ սահմանին մէջ, բայց տակաւին աղջիկը անվախ կը շարունակէր իր խաղերը մերկ ձիոյն վրայ: Սոյն հետաքրքրական շարժում յոյժ զարմացուց հանդիսատեսներն, այնուզի ամէնքս ալ անտեղեակ էինք առարկային զաղտնեաց: Հուսկ յետոյ ներկայանալով Տեսչին ըսի, յիրաւի սքանչացանք փոքրիկ աղջկան քաջութեան. արդեօք կը բարեհաճիք յայտնել ինձ նորա համարձակութեան զաղտնիքը:

«Լաւ» ըսաւ. «լուծեմ խնդիրը: Աղջկան մէջքին պատատուած կապ մը կար, որ դէպի վեր բարձրանալէն յետոյ առատաղին օղակէն անցնելով անկէ ալ սեան մը վրայէ դէպի գետին կը խոնարհէր որոյ ծայրը յաղթանդամ երիտասարդի մը ձեռաց մէջ կը վերջանար: Այդ քաջարի երիտասարդը կը ծուլցնէր կապը ի պահանջել հարկին, նոյն ատեն իւր տեսութենէն չէր վրիպեր խաղցող աղջիկը, որ երբ յոգնէր կամ հակառակ պարագային իյնալու նշաններ երեւնար՝ քաշելով կապը ազատ կը պահէր աղջիկը իյնալու վտանգէն, և ահա այդ անտեսանելի կապին շնորհիւ ամենայն համարձակութեամբ կը կատարէր իւր դերը:»

Եւ հիմա նորահասակ բարեկամս, գաղտնեաց սոյն բացատրութիւն ճշմարիտ ըլլայ Թէ ոչ, ամին նման մենք և բոլոր մարդիկ նետուած ենք աշխարհային հրապարակին վրայ կատարել մեր կենաց դերը, ընթացքը: Միշտ պատրաստ կան մեր առջև բազում խոչընդոտներ, վտանգներ և փորձութիւններ ուզեմք չուզեմք պիտի անցնիմք նոցա միջէն: Այս կենաց ընթացքին մէջ հոգւոց Աշխատիին Մակարթները լարուած կան մեր առջև: Երբեմն մեղաց հաճոյալիր որոգայթներուն մէջ կը բռնուիմք, յայնժամ ցաւօք սրտի կ'աշխատիմք այլ եւս նոյն փորձութեան չ'անսալ: Բայց շատ անգամ Աշխատին միևնոյն փորձութիւնը տարբեր վարագուրի տակ ներկայացընելով կը խաբէ զմեզ: Եւ քիչ ժամանակ ետքը կը տեսնեմք որ նիշտ նոյն փորձութեան ետևանները տակ կը հեծեմք: Այդ հոգւոց Աշխատին ամէն հնարք և կերպ կը գործածէ յարմարցնել իւր փորձութիւններն ամէն մարդոց վիճակին և պարագաներուն. իւր շռայլ խոստումներով կը հնազանդեցնէ տկար մարդիկը, և երբեմն բարիներուն ալ կը մոտենայ իր փայլուն հրապոյրներովը: Գանի որ այս տկար մարմնոյ մէջ կը բնակիմք ուր որ ըլլամք ազատ չենք փորձութենէ: Սակայն պահանջեալ խընդիրը սա է Թէ ինչպէս շատերն յաղթող կը հանդիսանան փորձութեանց: — Հոս է գաղտնիքը, բարեզուն Հայրն մեր Աստուած, ի ձեռն Քրիստոսի ետևկատած է մեր փրկութեան յարմարը. եթէ ոք անսայ Նորա ձայնին ու իր մէջքը ամրապնդէ այդ հաստատուն կապով, որչափ որ վտանգի և խոչընդոտներու հանդիպի, փորձութեանց և աշխարհային հրապարանաց ովկիանոսին վրայ ալ գտնուի, պիտի չընկղմի: Այնուզի փորձառու Քրիստոս հսկելով վերէն ազատ պիտի պահէ զայն յաւիտենական փորձութենէ: Բազում օրինակներ ունիմք ի Սբ. Գիրս Թէ նոքա որ սերտիւ յարեցան ճշմարտութեան ու պատատուեցին զիրենք

այդ աներեւոյթ կապով, կրակի զօրութեանէ և առիւծներու զօրէ ազատելով, աշխարհի ցանկութեանց և հրապուրանաց քաջութեամբ դիմադրեցին ինչպես Յովսէփ :

Ուստի բարեկամս, մի զարմանար, այլ վստահ լեր որ մէն մի ճշմարիտ քրիստոնեայ իր յաւուրց կապը ունի Յիսուսի ձեռաց մէջ հաստատուած, որով դէպի վեր կը սաւառնի փորձութեան ատեն, և ժամանակէ մը վերջ այդ անտեսանելի կապին շնորհիւ բոլորովին երկինք պիտի քաշուի յաւիտեան ապրելու զերծ ամենայն փորձութենէ : Ուստի հիմա առանձ ժամանակ կորսուսանելու խզէ քեզմէ Աշխատող կապը որ դժոխաց անդունդին յաւակը կիյեցնէ: Այժմ միացիր, փարիր այն միակ Փրկչին որուն հզօր բազկաց շնորհիւ և քու յարատեւ ժուժկալութեամբդ շուտով պիտի յաղթես ամենայն փորձութեանց :

Արդոյ ընթերցող, չմոռնամ յաւելուլ Թէ՝ յիշեալ բարեջան երիտասարդն ուրախութեամբ կը պատմէ Թէ այժմ գտած է իր Փրկիչը, և ամենայնիւ յանձնած է ինքզինք Նորա խնամոց, և կապրի անդորր և ազատ այն ամեն մոլութիւններէ որոց երբեմն գերին եղած էր,

Արդ՝ ո կերպ կերպ փորձութեանց ենթակայ տառապեալ մեղաւորիդ, մեք ևս Նոր տարուան հետ նոր և հաստատ որոշմամբ նորոգեմք ուխտերնիս երկայնամիտ Փրկչին մերոյ, գտեւորեմք և ամրապնդեմք մէջքերնիս Յիսուսի հզօր բազկաւ մեզ երկարուած անխզելի փշրկակապով . վստահ լինիմք որ Նորա ամենատես յաչաց երբեք պիտի չվրիպիմք ուր որ ըլլանք ինչ գործով ալ որ զբաղիմք :

Տ. Մ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ԿԱՄԱՒՈՐ ՆՈՒԷՐՔ

Վասն Առեւելեան որբանոցին

Ի ՊՐՈՒՍԱ.

1894

Եէնիճէ գիւղ. Մ. Տէտէմէնեան	20	դահ.
Տիկին Մ. Տէտէմէնեան	10	»
Բասմէճիանի. Նամակագրոյմ	65	»
Պրուսա Ս. Լ. Ք. ճաչի մը համար	20	»
Մանհայմ Գերմանիոյ Պէյքըր	30	»
Ճէրրահ Պատ. Յ. Սպէտունեան լուրիա :		
Մխիթարիք Գ. Սալմաստլեան հնդկահաս :	2	
Նապուսի Գ. Սիմոնեան	10	»
Պիզմիշուր գիւղի ժողովուրդ	54	»
Խուլլու Պաղտասար	53	»
Բալուի ժողովուրդ	55	»
Խարբերդ վեր. Ց. Անտոնեանի ձեռամբ	252	»
Զընքուչ Մ. Փափազեան	29	»
Պօլիս Միսեղ Նուէլ եւ Միս Ճօնս	432	»
» Նոցա կիրակնօրեայ վարժարան	98	»
» » ձեռամբ Տիկ. Սօֆիայ	108	»
» » Քրիստ. Ընկ. օրիորդաց	442	»
Որբանոցի պատանեաց ընկ.	17	»
Դումար դահ.	1695	

Նոր տարուան « Բիւրակնի » առաջին Թուով ուրախ ենք հրատարակել 1894 ի կամաւոր նուիրաց սոյն իրախայրին, ի սըրտէ չնորհակալ ըլլալով սկզբնաւորուԹիւնն ընող աղնուասիրտ տիկնանց, օրիորդաց ու տեարց : Խնդրենք ի Տեառնէ յարաժամ որ « Բիւրակնի » պատուարժան ընԹերցողաց իւրաքանչիւրի սիրտն այս տարի ուղէ առ Որբանոցն Արեւելեան եւ առ Նորա յարկին տակ պատսպարեալս :

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պրուսա Յունվար 1894

Ա. ԶԳԱՅԻՆ

Երուսաղէմայ Պատրիարք Ամեն. Տ. Յարութիւն Սրբազան որ ժամանակէ մը ի վեր մայրաքաղաքս կը գտնուէր ինչ ինչ պատճառներով, անցեալ Հինգշաբթի մեկնեցաւ իւր Աթոռն, Երուսաղէմ ուղեւորելու։

Նորին սրբազնութիւն իւր մեկնելէն քանի մը օր առաջ Վ.Ե. կայսեր ներկայանալու պատիւն ունեցաւ և ընդունեց առաջին կարգի Օսմանիէ պատուանշան, զոր Վ.Ե. Սուլթանը բարեհաճած էր չնորհել։

— Վ.Ե. Սուլթանն այս տարի ևս ինչպէս ուրիշ տարիներ բարեհաճած է տարեգլխոյ և Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ 40,000 ղրուշի գումար մը նուիրել Ազգային Պատրիարքարանին, և 25,000 ղրուշի գումար մ'ալ Հռոմէական Հայոց Պատրիարքարանին։ Մի եւ նոյն առթիւ բարեհաճած է Ծննդոց Պատրիարքարանին ալ ուրիշ տարիներու պէս 75,000 ղրուշ նուիրել։

— Ուրախութեամբ կիմանանք որ քանի մը աղնիւ Հայուհիք Ազգային Թիւրքեան յարկին, Ս. Փրկչեան հիւանդանոցին խնամակալութիւնը ստանձնած են։ Այդարեւ գովելի սկզբնաւորութիւն մ'է Այդիս, որ փափուկ սեռն այսպէս իւրովի կ'ըստանձնէ տառապելոց խնամածու կանդնիլ բարեգործական յարկի մը մէջ։ Կարողութիւն և յարատեւութեան ոգի կը մաղթենք իրենց համար։

— Ազգային բարերարներէն Վսեմ. Մաթոս և Աբիկ էֆէնտի Ուենճեան, Ազգ. Հիւանդանոցին նուիրեցին 800 չէքի փայտ և 80 Օսմ. ոսկի։

ԿԱՂԱԿԱՑԻՆ

Վերջացող տարին որպէս նիւթական մասին աննպաստ եղած է շատ մը վաճառականական տանց եւ մեծ արհեստաւորներու, նոյնպէս եւ աւելի քան զայնս աննպաստ եղած է այն Պետութեանց՝ որոց դանձային վիճակ ի կարգին չէ։ Փորթուկալ, Իտալիա եւ Յունաստան կը դժգոհացնեն իրենց պահանջատէրերն։ Սպանիա եւս կը մաքառի դանձային յաբառնուն դժուարութեանց դէմ, բայց գործնական միջոցներով կը ջանայ հաւասարակշռել իր եկամտացոյցը, յուսալով Մարոքի արշաւանքին պատճառած ծախքը հանել Մարոքի Իմիրէն, որ արդէն յանձն առած է վճարուն հազար ֆրանքի հատուցում մ'ընել Սպանիոյ, Գալիլիներուն կողմէ տրուած վնասարէն։ Հարաւային Ամերիկա ամեն ժամանակ աւելի յուզեալ եւ անկարգ վիճակի մէջ կը գտնուի, յորմէ յառաջ կու գայ դանձային անպատուութիւն։ Փարիզի լրագիրք, Յունաստանի դանձային դժուարութեանց վրայ խօսելով, եւ պահարակելով Թրիքուբիսի առաջարկներն, որոնցմով կը ջնջէ արժեւորոց տրուած երաշխաւորութիւնները եւ կը ջնջէ տոկոսները, ի վեր կը հանեն Օսմ. եւ Եգիպտական արժեթղթոց կանոնաւոր ընթացքն եւ միշտ բարձրանալու հակամուտութիւնը, զոր կը վերագրեն Օսմ. Տէրութեան կողմէ իւր դանձային ծանօթ կարգադրութեանց խղճի մտօք յարգուելուն եւ գործադրուելուն։

— Անգղիոյ Ներսէնի վարչապետն Մր. Կլատսթըն անցեալ մայիս 17 29ին աւարտեց իւր 84ՐԴ տարին եւ մտաւ 85րդ տարին։ Մր. Կլատսթըն Երեսփոխանական ժողովոյ երիցագոյն անդամն է. 1832էն ի վեր անընդհատ երեսփոխան եղած ըլլալով, Անգղիոյ պատմութեան մէջ չկայ վարչապետ որ Մր. Կլատսթընի չափ խոր ծերութեան մէջ պաշտօնի վրայ եղած ըլլայ։ Ինքը կրնայ հայրեր-

նին ըլլալ իւր արդի պաշտօնակիցաց դրեթէ ամենուն ալ. եւ անոնցմէ երկուքին մեծ հայրն ալ կրնար ըլլալ. ասոնք են ներքին գործոց նախարար Մր. Ասքիթի եւ արտաքին գործոց նախարար Լորտ Ռոզպէրի, զի այս երկուքին միացեալ տարիքը 85ը չանցնիր, մինչ Մր. Կլատսթոնի խորհրդարանին մէջ իւր առաջին ճառն արտասանած է ճիշդ 60 տարի առաջ, եւ չորրորդ անգամ ըլլալով նախարարապետն է Մեծին Բրիտանիոյ:

— Բնիկ Սկովտիացի Մր. Անտրիւ Քարնէգի, որ Միացեալ Նահանգաց մէջ երկաթի եւ պողպատի ահագին գործարաններ կը բանեցնէ, եւ տարւոյն մէկ մասը Սկովտիոյ մէջ կանցունէ, Փիդըսպուրկի (Ամերիկա) աղքատախնամ ընկերութեան զրած է թէ, ամեն օր իրենց տրամադրութեան ներքեւ կը դնէ 1,000 անգղ. ոսկւոյ դուռար մը, Յունուարի 1էն մինչեւ Մարտ 1, կիրակիներէն զատ ամեն օր, աղքատաց բաշխուելու համար: Հրամայած է նաեւ որ իւր գործարանաց ամեն մասերն անընդհատ բանին այս երկու ամսոց միջոցին իւր հազարաւոր բանուորներուն անընդհատ գործ տալու համար ձմրան ամիսներուն մէջ: Որովհետեւ հրապարակի արդի պայմաններու մէջ յիշեալ գործարաններու ամեն մասերն անընդհատ բանեցնելու պէտք չկայ, կը հաշուուի թէ այս երկու ամսոց միջոցին Մր. Քարնէգի 20,000 անգղ. ոսկի ձլաս պիտի ընէ, պարզապէս այն նպատակաւ որ հազարաւոր բանուորք երեսի վրայ չմնան: Հետեւաբար մարդասէր գործարանատէրն ձմրան միջոցին աղքատները կարօտութեան դէմ պաշտպանելու համար 80,000 անգղ. ոսկի նըւիրած կ'ըլլայ:

= Լորտական ամենաբարձր դերդաստանի պատկանող անգղիացի Տիկին մը այս օրերս որոշեց աշխարհիկ հիւանդապահ տիկնոջց դասակարգին մէջ մտնել: Էսթի կ. ե. Օճէլվի մտաւ Էտինպուրկի մանկանց հիւանդանոցն, անձնական վարձով վարժուելու հիւանդապահի արուեստին: Դուստրն է սա էյրլիի հանգուցեալ կոմսին եւ քոյր արդի կոմսին որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ իւր առատաձեռնութեան եւ բարեգործութեան համար: Այսպիսի անուանի դերդաստաններու անդամուհիք խոնարհաբար հիւանդանոցներ մտնելով եւ հիւանդապահի պաշտօն սովրելով, դեղեցիկ օրինակ մը կուտան միջին եւ ստորին դասու կանանց եւ օրիորդաց: Հիւանդապահի պաշտօնը վսեմ բան մը կը նկատեն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լիվերբուլի մէջ ընկերութիւն մը կազմուած է որ մենաշնորհ պիտի խնդրէ կայս. կառավարութենէն՝ Տրասիզոնի առջեւ նաւահանգիստ մը ու քարափ մը, Տրասիզոնէն երզնկայի ճամբով մինչեւ Տիարպէքիր եւ երզնկայէն մինչեւ Կարին ու Պայազիտ երկաթուղւոյ գծեր չինելու շահուց: Ընկերութեան կողմէ այդ տեղեր արդէն ղրկուած երկրաչափք հարկ եղած քննութիւնները կատարելով Լիվերփուլ վերադարձած են եւ քննութեանց արդիւնքը հաճապատասխանած է ընկերութեան համար: Ընկերութիւնը ի մտի ունի պատուիրակ մը պիտի ղրկէ աստ՝ մենաշնորհ ստանալու համար: Ամերիկեան Սիլքման գրամատունն որ անկէ առաջ Սկլանիկ-Մանսպըրի երկաթուղւոյ մենաշնորհը խնդրած էր, մասնակից է նոյն ընկերութեան:

— Դեկ. 10 Ուրբաթ դիշեր; Բերայի աղջկանց անգղիական բարձրագոյն վարժարանի մրցանակաբաշխութիւնը ընտրեալ բազմութեան մը առջեւ տեղի ունեցաւ: Անգղ. դեսպանատան գործակատար Սըր Սրթիւր Նիքոլսըն կը նախագահէ հանդիսին: Աշակերտուհիք դաշնակի վրայ զանազան հատուածներ նուագեցին, երգեր երգեցին եւ երկու գեղեցիկ թատերախաղներ ներկայացուցին: Սըր Սրթիւր Նիքօլսըն պարագային յարմար բանախօսութիւն մը արտասանեց եւ

Անգղ. Հիւպատոս Մր. Բէնէ հրաւիրեց մրցանակի արժանացող աշակերտուհիներն որոնք իրենց մրցանակները ստացան Տիկին Նիքոլսընի ձեռքէն։ Վարժարանին հարիւրի մօտ օտարազգի աշակերտուհիներուն մէջ տասնի չափ Հայեր կան, որոցմէ մրցանակի արժանացան այս տարի, Օրիորդք Նուարդ Ֆրէնկեան, Արմինէ Մատթէոսեան, Ֆօսթինէ Մոլտավաք եւ Մաքրուհի Մկրտիչեան։

Վ. Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ Ի ՀԱՅ

Հեռեսղուքեամբ

Ուեսթընրի եւ Ուսթընրի հոյակապ բառագրոց

ԱՌԱՒԻԼ ՓԱՆ 45,000 ԲԱՌ, ՈՃ, ԵՒԱՁԼՆ

Անգղիերէնէ ի հայ-տչխարհիկ բառգրքի մը անհրաժեշտ պէտքը ի վաղուց զգալի եղած էր. սոյն պէտքը լիովին գոհացուցած է Անթոլիա Թոլէճի ուսուցչներէն Վ. Յ. Յակոբեան էֆէնտի պատրաստելով իր երկու պաշտօնակցաց աջակցութեամբ սոյն օգտակար բառգիրքն։

Բաց ի սովորական բառերէ եւ ոճերէ կը պարունակէ նաեւ Գիտութեանց, Արուեստից եւ Դեղեցիկ գրականութեանց վերաբերեալ բոլոր բառերն եւ ոճերն, պարզուած իրենց ճիշտ հայերէն համանշանակներով, հետեւողութեամբ Քաջունիէ, Աւգերեանի, Նորայրի, Կոլէճեանի եւ Նուպարեանի Գաղ. Հայ. Անգլ. եւ Գերմաներէն բառագրոց եւ գիտական-արուեստական նորագոյն գործոց մանրակրկիտ բաղդատութեամբ, ի հարկին նաեւ տառկերէնով։

Սոյն բառգրքին կցուած է նաեւ. 1. Անգլիերէնի մէջ գործածական դարձած լատիներէն, գաղղիերէն, իտալերէն եւլն. ոճեր։ 2. Յաւուրկ անուանց ցանկ մը՝ հնչումներով։ 3. Տարրական քերականութիւն մը Անգլիերէն լեզուի, յորում պարզուած են մանրիկներու դերն եւ գործութիւնն, անգլ. հնչման եւ չհչտերու մասնաւոր կանոններն։ 4 Համառօտագրութիւնք որ յայժ գործածելի են լեզուին մէջ։ 5. Ա.Յ. եւ այլ նշանք։ Հնչումներն ուեթ խնամով հայատառ։

Ամբողջ գործը «փոխանակ 35ի» որ խոստացուած էր՝ 45 թերթ պիտի լինի։ Բաժանորատարին է 30 ղուրուշ. յետ լրանալոյ 40 ղրչ։

Դիմել առ հրատարակիչս գրատուն Զ. Թորոսեան Պահչէ-Գարու 4. կ. Պոլիս, եւ առ հեղինակն յԱնատոլիա գոլէճ, Մարսուան։

Հրատարակուեցաւ 34րդ թերթը

Մ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅ ԵՒ ՏԱՃԿ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

Գ. ԳԱՅԳԸԳԱԾԱՆ

Տպագրութիւն

Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Կը գտնուի ամեն գրավաճառաց մօտ։

Նեղրոպոնտի Ա.ՐԱ.ՄԵԱՆ տպարան

ԱԶԴ

Մեր գաւառաբնակ բարեկամ իրենց նամակներն ու գրութիւններ այսուհետեւ ուղղելու են Զամմաճըլար Յակոբեան խան թիւ 10, 11։ Կամ ի Պայպլ Հաւուզ,

Կը խնդրուի նաեւ մեր գաւառաբնակ բաժանորդներէն որ նախին վճարել յաջորդ թուոյ հրատարակութենէն առաջ յղել իրենց հրամանի յապահովութիւն մեզ։

Տէր եւ Խմբագիր

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Պ. ԻՒՔԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Զագմաճըլար փողոց Յակոբեան խան։